

Anti Dowry Movement, Bombay

(Estd. 1973 Regd.)

Registration No. 1983 G.B.B.S.D.0231 & No.F-8194 (Bom)

PAN CARD NO. AAATA0932D

BOARD OF TRUSTEES

PROF. SHAILAJA SANGLE : Life Managing Trustee
Educationist & Writer

DR. SNEHALATA DESHMUKH : Life Trustee
Former Vice Chancellor University of Mumbai

SMT. SHOBHANATAI RANADE : Trustee
Mahatma Gandhi National Memorial, Pune

SMT. NIVEDITA SHETH : Trustee
All India Women's Conference, Mumbai.

ADV. JAYPRAKASH SAWANT : Trustee
Advocate & Social Worker.

MANAGING COMMITTEE

President

Prof. Shailaja Sangle

General Secretary

Asha Kulkarni

Treasurer

Jayashree V. Bondre

Jt. Treasurer

Dr. Rashmi Fadnavis

Committee Members

Vishram D. Kulkarni

Dr. Kavita Rege

Prof. Dr. Suhasini B. Arya

Shobha Supekar

Alka Parelkar

R. H. Tambe

Prof. Bharati Unni

Sujata Narsale

Bankers

The Saraswat Cooperative Bank Ltd, Vileparle (E) Mumbai 57.

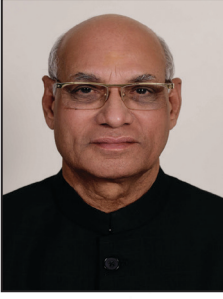
Auditors

Sonsale Saptarshi & Co. Chartered Accountants.

OUR INSPIRATION

FOUNDER PRESIDENT
LATE SHRI D.B. alias MAMASAHEB KULKARNI
(5th Dec. 1913 - 3rd Oct. 2011)

Ramesh Bais

RAJ BHAVAN
Malabar Hill
Mumbai 400 035

GOVERNOR OF MAHARASHTRA

08 April 2023

MESSAGE

I am pleased to know that the Anti-Dowry Movement, Bombay started by D B alias Mamasahab Kulkarni in the year 1973 is celebrating the 50th anniversary of its establishment and is bringing out the 50th Annual Report of the organisation.

The evil of dowry continues to raise its ugly head in different corners of the country even today. It is extremely distressing that women continue to suffer violence, beatings and in some cases death because of the demands of dowry. Despite improvement in the levels of literacy in our society, the practice of dowry has not ended. We need renewed efforts to change the mindset of society and involve young men and women in the battle against dowry.

The late Mahasaheb Kulkarni was a visionary who thought of starting the Anti-Dowry Movement 50 years ago. I congratulate the Movement and its Honorary General Secretary Smt Asha Kulkarni as the organisation celebrates its Golden Jubilee. I wish the Movement Godspeed in its future endeavours.

(Ramesh Bais)

Mrs. (Justice) Sujata Manohar (retd.)

M. A. (Oxon), Barrister-at-Law

Former

Judge, Supreme Court of India

Chief Justice, Bombay & Kerala High Courts

Member, National Human Rights Commission

Anti-dowry movement

Anti-dowry movement हुंडा विरोधी चळवळ, मुंबई started by Mama Kulkarni on 1st May 1973 completes its golden jubilee this year. Mama Kulkarni devoted his life to educating and convincing young men and women about the evils of dowry. After his demise and despite the loss of his able leadership, the movement has been carried forward by his daughter Asha tai Kulkarni and a band of Mama Saheb's supporters. In his memory Sane Guruji Youth awards have been given in the last 10 years. Lectures, debates, different types of competitions in colleges and schools have been held to sensitise the youth of this country to the evils underlying dowry. It is sad that despite persistent campaigns against dowry both socially and legally, this evil practice still persists.

The National Crime Bureau of India reports that in 2020 – 2021, 20 women everyday lost their lives because of dowry. There were 7000 annual dowry deaths. And in 2019 there were 1,11,549 cases of cruelty to women for dowry. It is an obvious affirmation of how old and harmful customs still shackle our quest for a fair and just social order.

Dowry Prohibition Act was passed in 1961-this is its 62nd year. Yet dowry and dowry related crimes persist. Criminal Law Amendment Acts in 1983 and 1986 have added sections 304-B and 498A to cover Dowry death and cruelty to wife by the husband or his relatives relating to dowry. And above all there are the overarching constitutional provisions for equality.

Despite this legal backing dowry still remains a major problem. Often one crime leads to another. Dowry is linked to discrimination & violence

Goenka House, 16, Walkeshwar Road, Mumbai - 400 006.

Tel.: 022-2363 3899 Telefax : 022-2363 4100 E-mail : sujatamanohar@gmail.com

against women. To avoid having a daughter, the parents now resort to female foeticides and female infanticides despite legal prohibition against prenatal sex selection. A UNICEF report on State of the World's Children says that there are 7000 unborn baby girls who lose their lives everyday.

On the economic front, dowry is an excuse for disinheriting a daughter although it is known that dowry is for her husband and in-laws.

What we need is education and understanding of constitutional values and the need for empowerment of women. Unless we can eliminate harmful customs that tie our women to an unequal social order, we will not be able to empower our women and our society. Anti-dowry movement needs support from all thinking people of this country. My best wishes to the anti-dowry movement and Ashatai Kulkarni.

Sujata Manohar

Mrs. Justice Sujata Manohar (Retd.)

एखादी व्यक्ती कितीही महान असली तरी
डोळे मिटून तिच्या मागे जाऊ नका. ईश्वराची
अशीच इच्छा असती तर त्याने प्रत्येक
मनुष्यमात्राला डोळे, नाक, कान, तोंड आणि
डोके का दिले असते ?

- स्वामी विवेकानंद

डॉ. स्नेहलता देशमुख.
माजी कुलगुरू, मुंबई विद्यापीठ.

सामर्थ्य आहे चळवळीचे जो जो करील त्याचे, हे वचन लक्षात घेऊन श्री मामासाहेब कुलकर्णी यांनी हुंडाविरोधी चळवळीच्या माध्यमातून हुंडा देण्या घेण्याची पद्धत बंद व्हावी म्हणून अथक परिश्रम घेतले. एकट्याने पुढाकार घेऊन परिस्थिती बदलण्यासाठी त्यांनी चळवळीला सुरुवात केली, त्यासाठी तन मन धन पणाला लावले. स्त्रियांची समाजातील परिस्थिती बदलण्यासाठी या प्रथेवर बंदी आणायलाच हवी तरच क्रांती घडेल. हा सामाजिक प्रश्न कसा सोडवायचा याचे मुद्देसूद विवेचन हजारो सभामधून मामांनी केले. त्यात त्यांना कुटुंबाची साथ लाभली. पण कौतुक याचे वाटते की त्यांची लाडकी लेक आशू, जी उच्च शिक्षित आहे, नोकरी करून कष्ट करून तिने वडिलांच्या मोलाच्या कार्यात मदत केली. आणि आतां मामांच्या निधनानंतरही ती तो वारसा पुढे चालवत आहे. तिच्या कामाचा उरक दांडगा आहे. माणसे जोडण्याची कला आहे. कुठलेही कार्य असो ती हिरीरीने कार्यसिद्धी साठी झगडते आणि ती कार्य कर्तव्याला जागते. ही चळवळ टिकवायला, चालवण्यासाठी जे परिश्रम लागतात ते ती विनामुल्य करते. मामांचे सगळे गुण तिने गेली अनेक वर्षे आत्मसात करून निर्भीडपणे ही चळवळ उर्जीतावस्थेला आणली आहे. या कामात अनेक स्त्रिया सहभागी होत आहेत. दरवर्षी कार्यक्रम यशस्वी करण्यात आशा आणि तिची कलावान कल्पक बहिण माणिकताई आणि इतर भगिनींचा सहभाग असतो. केवळ मुंबई पुरतीच ही चळवळ मर्यादित नाही तर महाराष्ट्र व इतर प्रांतातही जाणीव जागृतीसाठी गावोगावी जाऊन तिथेही संवाद साधून महिलांचे मनोबल वाढवण्यासाठी सातत्याने प्रयत्न चालूच असतात. महाविद्यालयीन मुला-मुलींना विविध उपक्रम आणि आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धातून उदयुक्त केले जाते. मामांच्या माधारी या दोन बहिणींनी चळवळीची धुरा सांभाळली आणि त्यांना इतर महिलांचे सहाय्य मिळाले ही कौतुकाची बाब आहे. विविध उपक्रम राबवताना प्रत्येक सभेत कुठीही बडेजाव नाही पण सहृदयता मात्र दिसून येते. आणखी काही वर्षे ही चळवळ उपयुक्त होवो आणि हुंडाविरोधी चळवळीची गरज न भासो अशी त्या जगत्रियत्याकडे मनःपूर्वक मागणी करून सर्वांना शुभेच्छा देते.

मुंबई. ९ मे २०२३.

दामोदर मावजो

Damodar Mauzo

WRITER

२७ एप्रिल, २०२३.

हुंड्याची प्रथा म्हणजे मानवजातीला लागलेला कलंक आहे. स्त्रीत्वाच अवमूल्यन करणाऱ्या ह्या प्रथेला गेले अर्ध शतकभर तीव्र विरोध होत आहे. पण नुसत्या निषेधाने प्रथा बंद पडेल अशा भ्रमात न रहाता प्रत्यक्ष रणभूमीवर उतरून हुंडा निर्मुलनाचे महत्कार्य करणाऱ्या दामू मामांचं स्मरण करतानाच कार्याच्या कक्षा गावोगांव फैलावत चिकाटीने वावरणाऱ्या आशाताई सारख्या कार्यकर्त्यांच्या जिद्दीच व धडाडीच कौतुक करावे तेव्हा थोडेच. त्यांच्या या अविरत मेहनतीला शीघ्र फलप्राप्ती होवो ही सदिच्छा.

दामोदर मावजो

Church Ward, Majorda, Goa 403713 India Tel : 0832-2790910(R) Mob.9422059509 / 8552972211

E-mail : dvmauzo@gmail.com Website : www.damodarmauзо.com

शुभसंदेश

हुंडा विरोधी चळवळ, मुंबई या संस्थेची सुवर्ण महोत्सवी वाटचाल कौतुकास्पद आहे. कौतुकास्पद अशासाठी, की या संस्थेची कामासाठी आणि कामाप्रति असलेली तळमळ शब्दातीत आहे. समर्थ रामदास स्वामींचं वचन यानिमित्तानं आठवतं, 'उपासनेला दृढ चालवावे!'. उपासकानं उपास्याच्या समीप राहून चिंतन, मनन आणि कृतीतून अथक प्रयत्न करणं. या संस्थेच्या अथक प्रयत्नांचा मी गेली तीस वर्षे साक्षीदार आहे. मराठवाडा मित्रमंडळ वाणिज्य महाविद्यालय, डेक्कन जिमखाना, पुणे आणि हुंडा विरोधी संस्था हातात हात घालून सामाजिक समस्यांचा ऊहापोह विविध माध्यमांतून करत आहे. समाजातील अनिष्ट प्रथांविरुद्धची जाणीव तरुणांना करून देणं, त्यांना विचारप्रवृत्त करणं आणि त्यातून देशाचे भावी सुजाण नागरिक घडवणं ही उद्दिष्ट समोर ठेवून हा कार्ययज्ञ अखंड चालू आहे.

'हुंडा' या विषयाला प्राधान्य देऊन गेली अनेक दशके आम्ही आमच्या महाविद्यालयात आंतरमहाविद्यालयीन वक्तृत्व स्पर्धा घेतल्या व घेत आहोत. तरुणांचा उदंड प्रतिसाद आणि त्यानिमित्तानं होणारं विचारमंथन हे या स्पर्धेचं यश आहे. हुंडा व अन्य अनिष्ट रुढींवर आधारित घेतलेली पथनाट्यं, व्यसनमुक्तीसाठी काढलेल्या रॅलीज, समाजभ्रान टिकावं व वृद्धिंगत व्हावं यासाठी भरवलेली प्रदर्शने, घेतलेल्या निबंध स्पर्धा आणि प्रत्यक्ष केलेलं अनुभवकथन यामुळे तरुणांमध्ये मोठ्या प्रमाणात जागृती होते, ही वस्तुस्थिती आहे. हे आम्ही या संस्थेच्या सहकार्यानं केलं याचं समाधान आणि आनंद आहे. समाजजागृती आणि समाजभ्रानाचा मामासाहेब कुलकर्णी यांनी लावलेला नंदादीप आम्ही आमच्यापरीने तेवत ठेवत आहोत, ही त्यांच्याच प्रेरणेची फलश्रुती म्हणावी लागेल. मामासाहेबांच्या कार्याचा वसा संस्थेच्या महासचिव आशाताई कुलकर्णी प्रयत्नपूर्वक तर जोपासत आहेतच, परंतु काळाच्या आव्हानांना समोर ठेवून त्यात भरही घालत आहेत. आशाताईंचेही कौतुक करावे तेवढे कमीच आहे.

लोकशिक्षणातून आणि लोकप्रबोधनातून समाजात अपेक्षित बदल घडवणं अतिशय कठीण आव्हान आहे. हे आव्हान पेलताना समाजाला कितीतरी विविध मार्गांनं आवाहन करावं लागतं. या दोन्हींचा मेळ घालत समाजाच्या मंगलतेचं चित्र साकार करण्यासाठी अविरत आणि निरलस काम करणाऱ्या या संस्थेला व त्यांच्या कार्यकर्त्यांना मनापासून शुभेच्छा. त्यांचं हे काम म्हणजे रामदासांच्याच उक्तीप्रमाणे, 'सत्कर्म योगे वय घालवावे'. सर्वां मुखी मंगल बोलवावे!' असे आहे. हे मंगल लवकरच दिसेल अशी आशा करूया.

प्राचार्य भाऊसाहेब जाधव

कार्याध्यक्ष, मराठवाडा मित्रमंडळ, पुणे.

49th Annual Report Publication : 29th May 2022

At the hands of our Life Trustee Dr. Snehalata Deshmukh.

Publication of Book 'शलाका' Anthology of Short Stories

First publication of Anti Dowry Movement was published at the hands of well known Marathi Author Madhavi Kunte and Gauri Kulkarni on 29th May 2022.

Radhabai Kulkarni Vidhayak Karyakarti Award 2022-23
To Rajashri Sakle – Kolhapur.

At the hands of Dr. Rashmi Fadnavis on 29.5.2022

Sevavrati Doctor Puraskaar to Dr. Ashish Deshpande 2022-23

At the hands of Life trustee Dr. Snehalata Deshmukh on
29.5.2022.

Sane Gururji Aadarsh Shikshak Puraskaar 2022-23
to Matin Bhosle, Amravati.

At the hands of Prof. Shailaja Sangle on 29-5-2022.

Open Essay Competition First Prize & Trophy - 2022-23

Jagannath Parelkar Trophy awarded at the hands of Dr. Asawari Bhat and Uday Tardalkar on 29-5-2022

State Level Inter Collegiate Essay writing Competition 2021-22

Roshanlal Talwar Trophy for the Best Essay to Ms. Smital Deore from K.V.Patel College of Agriculture Shahada, Dist. Nandurbar

भारतीय संविधानाची मराठी प्रत के.व्ही. पटेल कृषी महाविद्यालय शहादा, नंदुरबार

At the hands of former Judge Family Court Smt. Bageshri Parikh.

भारतीय संविधानाची मराठी प्रत प्रश्नचिन्ह आश्रम शाळा, अमरावती

At the hands of former Judge Family Court - Smt. Bageshri Parikh.

One Marathi copy of the Indian Constitution was presented to the Principal Sathaye College by the Anti Dowry Movement on the occasion of Constitution Day 26th November 2022.

ANTI DOWRY OATH on the occasion of ANTI DOWRY DAY

Anti Dowry Oath administered by Prin Dr. Madhav Rajwade to 450 NSS & NCC Volunteers from 28 Degree Colleges.

ANTI DOWRY RALLY on the occasion of Anti Dowry Day

ANTI DOWRY RALLY on the occasion of Anti Dowry Day

Sane Guruji Yuva Puraskar to Dr. Komal Madavi :12th Jan. 2023

Awarded to the First Lady Doctor from the Madia community of Adivasis of Gadchiroli Dist. on occasion of Youth Day

“साने गुरुजी युवा पुरस्कार” (Sane Guruji Youth Award) awarded to Sandeep Dahisarkar on the occasion of Youth Day - 12th Jan. 2023

Akka Oak Trophy to Bhavan's Junior College, Andheri. In Inter Collegiate Elocution Competition for Junior Colleges.

First Prize to winning student Ms. Nikki Sharma F.Y.J.C.

Rajendra Shield to Patkar Varde College, Goregaon.
In State Level Inter Collegiate Elocution Competition.

First Prize to Ms. Anshu Yadav F.Y.B.A.

Roshanlal Talwar Trophy to CSMSS College of Agriculture
Kanchanwadi Aurangabad

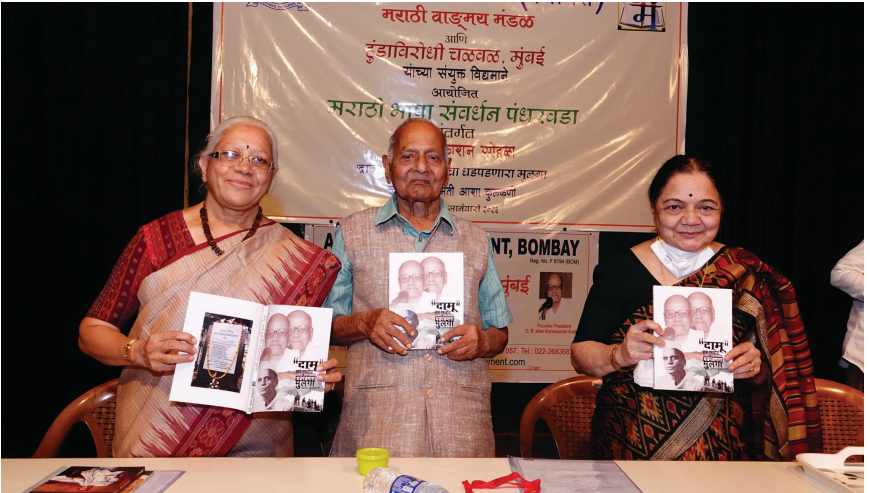
First Prize in State Level Inter Collegiate Letter writing Competition
- to winning student Ms. Kusum Rajaram Gavli.

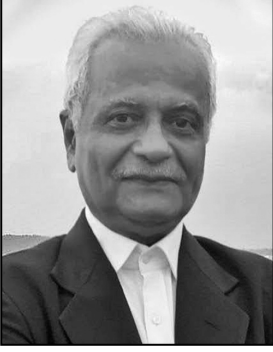
Street Play Competition for Degree Colleges : Roshanlal Talwar
TROPHY awarded to NES Ratnam College, Bhandup, Mumbai.

“दामू... साने गुरुजींचा धडपडणारा मुलगा” या पुस्तकाच्या दुसऱ्या आवृत्तीचे प्रकाशन साठवे महाविद्यालयाच्या मराठी वाङ्मय मंडळातर्फे २१ जानेवारी २०२३ रोजी स्वातंत्र्य सैनिक श्री. दत्ता गांधी यांचे शुभहस्ते आयोजित करण्यात आले. याप्रसंगी संस्थेच्या विश्वस्त डॉ. स्नेहलता देशमुख तसेच प्राचार्य डॉ. माधव राजवाडे उपस्थित होते.

हुंडाविरोधी चळवळ ... समाजप्रबोधनाचा निरंतर वाहता झरा !

अन्यायाविरुद्धची चीड हा तर तारुण्याचा स्थायीभाव असतो. पन्नासेक वर्षांपूर्वी मुंबई पोर्ट ट्रस्टमध्ये नव्यानेच नोकरीस लागलेल्या, या बंदरामधील कामाबरोबरच तेथील विविध शैक्षणिक आणि सांस्कृतिक कार्यक्रमात सहभाग असणाऱ्या आम्ही काही तरुण कामगारांनी 'हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई' या संस्थेची स्थापना केली. मुंबई परिसरात होणाऱ्या विवाह समारंभासमोर काही अंतरावर समुदायाने उभे राहून या समाजविघातक प्रथेविरुद्ध शब्दांकित केलेली पत्रके वाटणे, हाती पोस्टर्स घेऊन घोषणा देणे, निदर्शने करणे असे रस्त्यावरील कार्यक्रम करीत असताना जनजागृतीच्या हेतूने सभा संमेलने, पथनाट्ये, कथा-काव्य वाचन, हुंडा न देता-घेता विवाह करणाऱ्यासाठी विवाह मंडळ, निबंध स्पर्धा, वक्तृत्व स्पर्धा अशा स्वरूपाचे विचार मंथन करणारे कार्यक्रम सातत्याने राबविण्यात आले. विवाह समारंभासमोर हुंडाविरोधी निदर्शने करतांना निरपराध्यांचा अपमान करण्याचा हेतू जरी नसला तरी अशा विवाह समारंभास येणाऱ्या मंडळींना या विवाहात हुंडा देण्याघेण्याचा व्यवहार तर झाला नाही ना अशा शंका येऊ लागल्या आणि वातावरणात तणाव तसेच कटुता तयार होऊ लागली.

आम्हा तरुणांच्या या जोशपूर्ण वृत्तीला रचनात्मक कार्यक्रमांकडे वळविण्याचे महत्वाचे काम ज्येष्ठ स्वातंत्र्य सैनिक, पूज्य साने गुरुजींचे आवडते विद्यार्थी आणि थोर समाजसुधारक आदरणीय दा. ब. तथा मामासाहेब कुलकर्णी यांनी केली. या संस्थेच्या अध्यक्षपदाची धुरा त्यांच्यावर सोपविल्यानंतर त्यांनी कामामध्ये नियमितता आणलीच आणि या चळवळीचा विस्तार आणि प्रभाव वृद्धिंगत करण्यासाठी सुसूत्रता आणली. समाजप्रबोधनाचे, विशेषतः तरुण विद्यार्थीवर्गाच्या मनाची योग्यरीत्या जडण-घडण करण्याचे काम त्यांनी हाती घेतले. महाराष्ट्र आणि महाराष्ट्राबाहेर शाळा, विद्यालये, महाविद्यालये, सामाजिक संस्था यांच्या सहकार्याने त्यांनी ज्ञानवाती दौरे काढून हुंडाप्रथेविरुद्ध प्रचार केला. हुंडा आणि तत्सम मानवनिर्मित, स्त्री-पुरुष समानता नाकारणाऱ्या, दुर्बलतेचा आणि असहाय्यतेचा गैरफायदा घेणाऱ्या, मानवतेला काळिमा फासणाऱ्या आणि लुटारू अपप्रवृत्तीच्या प्रथांवर प्रत्येकाने विचार केला पाहिजे, त्यावर

बोलले पाहिजे, लिहिले पाहिजे, ऐकले पाहिजे, डोळे उघडून पाहीले पाहिजे, विविध माध्यमांतून व्यक्त झाले पाहिजे, प्रसंगी बंड पुकारले पाहिजे आणि अशा प्रबोधनाद्वारे समाजातील वाईट प्रथांचे निर्मूलन होऊन सारा समाज सुसंस्कृत झाला पाहिजे असे धोरण ठेवून या संस्थेच्या वतीने विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले आणि करण्यात येत आहेत. या चळवळीमध्ये अनेकांनी सहभाग घेतला आणि घेत आहेत. त्यांचे मनःपूर्वक आभार.

आदरणीय मामासाहेबांचे सारे कुटुंबच; ज्यांना आम्ही मामी म्हणत असू आणि ज्या अखेरपर्यंत सर्व उपक्रमांना हजर असत अश्या त्यांच्या प्रेमळ पत्नी राधाबाई त्यांची मुले, मुली, जावई आणि नातवंडे या सामाजिक चळवळीत सहजरित्या आणि केवळ उत्साहाने नव्हे तर सक्रिय सहभागी झाले. आदरणीय मामासाहेबांना त्यांच्या कार्यात त्यांची कन्या आणि संस्थेच्या प्रमुख कार्यवाह आशा कुलकर्णी यांनी मोलाची मदत केली. आदरणीय मामासाहेबांच्या निधनानंतर आशा कुलकर्णी मोठ्या तडफेने आणि तळमळीने या संस्थेचे कार्य अक्षरशः अहोरात्र करीत आहेत. शिस्त, नीटनेटकेपणा, संघटन कौशल्य, समन्वय, सुसंवाद अशा अनेक गुणांचा वारसा त्यांना मामासाहेबांकडून मिळाला आणि त्यांनी जोपासला. त्यांच्या कामाची दखल सर्वत्र मोठ्या अभिमानाने घेतली जात आहे. कार्यकारी मंडळ त्यांना साथ देत आहे. सर्वांच्या सहभागाने समाजातील अनिष्ट प्रथांचे निर्मूलन होऊन पूज्य साने गुरुजींना अभिप्रेत असणारा साऱ्या जगावर प्रेम करणारा सत्प्रवृत्त समाज घडला जाईल, असा विश्वास आहे. आपल्या देशाच्या संविधानाला अभिप्रेत असणारे न्याय, स्वातंत्र्य, समानता आणि बंधुतेचे वातावरण प्रस्थापित करण्यासाठी आपण सर्वांनी प्रामाणिकपणे प्रयत्न केल्यास हुंडापद्धतीसारख्या अनिष्ट प्रथा हद्दपार होतील. आदरणीय मामासाहेबांच्या प्रेरणेने कार्यरत असणाऱ्या हुंडाविरोधी चळवळीच्या माध्यमातून आपल्या सहकार्याने सुदृढ समाज घडविण्याचे कार्य पुढे होत रहावे, अशी सदिच्छा !

अॅड. जयप्रकाश सावंत

प्रारंभीचे अध्यक्ष आणि विद्यमान विश्वस्त

हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई

अध्यक्षांचे मनोगत

प्रा. शैलजा सांगळे

एक मे १९७३ या दिवशी मामासाहेब कुलकर्णी यांनी जनसेवेचे कंकण बांधून सुरु केलेल्या हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई या संस्थेला पन्नास वर्षे पुर्ण झाली. गेली ५० वर्षे सतत युवकांसाठी वक्तृत्व, निबंध, लघुपट, घोषवाक्य इत्यादी स्पर्धा तसेच खुल्या गटासाठी लघुकथा, निबंध स्पर्धा, आंतरमहाविद्यालयीन हुंडाविरोधी रॅलीचे आयोजन, भिक्तीचित्र प्रदर्शन, परिसंवाद, हुंडाविरोधी दिवस कार्यक्रम अत्यादी सर्वांचे आयोजन होत असताना सुद्धा आज पन्नास वर्षांनंतरही असेच कार्यक्रम राबवावे लागतात ही दुर्दैवी बाब आहे.

चळवळीचे अध्यक्ष मामासाहेब कुलकर्णी नेहमी म्हणत असत 'हुंडा पद्धती एक दुष्ट रुढी' ही जर संपवायची असेल तर लोकांची मानसिकता बदलणे हाच रामबाण उपाय आहे. परंतु लोकांचे असे झाले आहे की त्यांना कळते पण वळत नाही, त्यामुळे जोपर्यंत लोकांना मनोमन हुंडा देणे व घेणे हा स्त्रीत्वाचा अपमान आहे असे वाटत नाही तोपर्यंत ही मानसिकता बदलणे अवघड आहे. खरं म्हणजे जेव्हा प्रत्येक मुलगी घरोघरी मी हुंडा मागणाऱ्या भिकारी मुलाशी लग्न करणार नाही असा हट्ट आई-वडिलांकडे धरेल आणि आई वडिलसुद्धा मुलीसाठी हुंडा देण्याचा व सुनेच्या माहेरून हुंडा घेण्याचा गुन्हा करणार नाही असे मानतील तेव्हाच ही दुष्ट प्रथा संपेल.

हुंड्याच्या प्रथेमुळे आज अशिक्षित व सुशिक्षित सुद्धा म्हणजे डॉक्टर, इंजिनियर, वकील, पोलीस अधिकारी, सी.ए. इत्यादी उच्च शिक्षित मुली सुद्धा जळत आहेत व कंटाळून जीवन संपत आहेत. त्यासाठी आम्ही महिलांनी म्हणजे लग्नाच्या वयाच्या मुलींनी व त्यांच्या आयांनी या प्रश्नाचे गांभीर्य ओळखून ही प्रथा थांबवण्यासाठी स्वतःच्या कुटुंबापुरताच नव्हे तर शेजारीपाजारी, नातेवाईक, परिचयातले इत्यादी सर्वांची मानसिकता

बदलण्याचा जोमाने प्रयत्न करायला हवा.

हुंडा पद्धती संपवायची असेल तर घरोघधरी स्त्रीचा सन्मान व्हायला हवा. कुणीतरी छान म्हटलं

हजारो फुल चाहिये एक माला बनाने के लिए

हजारो दिये चाहिये एक आरती सजाने के लिए

हजारो बूँद चाहिये एक सागर बनाने के लिए

परंतु एक अकेली महिलाही काफी हैं घर का स्वर्ग बनाने के लिए

घराचा स्वर्ग बनवणाऱ्या महिलेचा सन्मान ज्या दिवशी घरोघरी सुरु होईल तेव्हाच या प्रथेला आळा बसेल. तो सुदिन येण्याची वाट पाहू या. धन्यवाद!

प्रा. शैलजा सांगळे

अध्यक्ष - हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई

साने गुरुजींचे विचार

मातृभूमीचे प्रेम हे मातृप्रेमाचे एक भव्य आणि विशाल स्वरूप आहे.

आई माझा गुरू, आई कल्पतरू।

सुखाचा सागर आई माझी।।

प्रीतीचे माहेर, मांगल्याचे सार।

अमृताची धार, आई माझी।।

मातेच्या मोहाने मी स्वातंत्र्य युध्दात पडणार नाही,

म्हणून माझी आई माझ्या जीवनातून लवकर निघून गेली.

आता भारतमाता हीच माझी माता

तिची सेवा करता करताच ह्या देहाचे सोने होऊ दे

- वंदे मातरम्

Anti Dowry Movement, Bombay

FIFTIETH ANNUAL REPORT

We are happy to present our FIFTIETH ANNUAL REPORT (2022-2023) of ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY.

The organization is devoted to the cause of upliftment of masses, especially women, and to eradicate through Social Revolution the Evil Custom of Dowry from the Society. Our main object is to educate the masses. The Movement operates through its various activities in which we are concentrating on creating public awareness against the various old and outdated Evil Customs in the Society such as DOWRY.

One of the causes of Social instability is Dowry Custom prevalent in our society. Due to inborn selfishness of the educated and slavish adherence to age-old customs and traditions of the uneducated, the sensitivity of the people is so blunted that the Dowry Custom, which is rampant, persists unchecked in our country. The Dowry Custom is against the principals of equality among men and women embodied in the Constitution of our country. The State has passed laws banning the Dowry Custom and giving equal share to men & women in the ancestral property. But Social Legislation cannot be automatically implemented unless they are backed by the Public Opinion. The pangs and the sufferings of the parents who cannot afford to pay Dowry and also of girls who remain unmarried on this count are on the increase. It is alarming to note that the suicides committed by the young girls due to the menace of Dowry Custom are increasing. We have taken a serious note of the situation and have started vigorous campaign in Universities and

Colleges to educate the YOUTH. In order to eradicate this Social Evil, people especially the Youth of this country should come forward.

We have noticed shocking reports in the press regarding the crime against women in Maharashtra State which shows increase in crime related to Dowry every year. Report given by National Crime Records Bureau is also alarming 7000 Dowry Deaths in the Year 2021-22. Metropolitan City like Mumbai records 2 crimes every day related to Dowry. In view of this serious situation we decided to work tirelessly and intensify our efforts to create awareness among the people, especially the Youth. We planned to work in various Districts in Maharashtra and details appear else where in the report.

PUBLIC AWARENESS PROGRAMMES

The main object of the Movement is the SECULAR EDUCATION OF MASSES by holding Public Meetings, conducting various Educational and Social Programs such as Seminars, Conferences, Debates, Lecture Series, Essay and Elocution Competitions on different Social Subjects, Poster and Cartoon Competitions, QUIZ Contests, screening of Documentary Films and Slide Shows to mobilize and mould public opinion against the Evil Customs prevailing in our Country, such as Dowry which is eating into the vitals of our Society. We accept invitations for lecture programs with power point presentation in Colleges and Public Meetings, on the subject of "Dowry an Evil System" This year we have carried out Legal Awareness Campaigns related to (1) Dowry Prohibition Act 1961 (2) Protection of Women from Domestic Violence Act 2006 & (3) Combating

Sexual Harassment. During this year General Secretary, Ms. Asha Kulkarni daughter of our Founder Late Shri Mamasahab Kulkarni has crossed the magic number of 900 awareness lectures. Detailed report of our awareness campaign is given else where in this annual report.

EXHIBITION OF POSTERS SHOWING EVILS OF DOWRY SYSTEM

We have created and maintained an Exhibition highlighting the Evils of Dowry System, which is taken to various places in the country, especially in the Colleges and Universities, Youth Organizations, Women's Organizations (Mahila Mandals) and also Social Clubs such as Lions, Rotary, Inner Wheel Circles etc. The exhibition which consists of Posters showing Evils of Dowry Custom and also Cartoons on the same subject are being exhibited and this program has proved to be a very effective source of social education. This exhibition has been appreciated by all the sections of the society every where and so far has reached people from Maharashtra, Gujraht, Rajasthan, Goa, Karnataka, Madhya Pradesh, and New Delhi.

We have created a Fresh Exhibition of Posters on the subjects (1) Evils Effects of DOWRY Custom (2) Evil Effects of Female Feticide. This Exhibition is created through State Level Poster Competition organized for Fine and Applied Art Colleges from Maharashtra.

GRIEVANCE CELL

Today Domestic Violence is on the increase in all corners of our country. Domestic Violence is a serious crime, which occurs in family and intimate relationships. It is

a pattern of assertive and coercive behavior, including physical, psychological and sexual attacks as well as economic coercion, by one person or member of the family over the other. Though this definition is true, women in the society are the maximum victims of Domestic Violence and hence it appears to be restricted to only violence inflicted by a man on a woman, who live in an intimate relationship. Domestic Violence is a serious Human Rights violation. It is largely responsible for victimization of children and break-up of families and homes. In fact, violence and tension in the home is a reflection of growing violence and tension in the society. Hence domestic violence cannot be regarded a private or family matter but a major social problem affecting society at large. We have a Grievance Cell for women in distress operating from our office. Majority of the complaints are about Domestic Violence. We also have Help Line for registering complaints which operates from 5 to 7 p.m. every day including Sunday and the Help Line Telephone No. is 022-26836834 OR 9819373522.

We represent these cases to the Government and concerned authorities and also to the Police Department. Mumbai Dist. Legal Aid Authority helps us in solving some cases. The problems and grievances referred to us by aggrieved women and /or their parents are also referred to legal aid centers for women in distress. Up till now we have received many cases such as bride burning, Domestic Violence, abduction, threats to life etc. and other kind of atrocities on women such as wife beating etc. However response from the authorities is not encouraging and we have not been able to seek justice.

FORTY NINETH ANNUAL REPORT

The Forty Ninth Annual Report of the Movement was published in a special annual function at the hands of our Life Trustee Dr. Snehalata Deshmukh on 29th May 2022 when our founder President Adv. Jayprakash Sawant was present, on the occasion of our 49th Anniversary.

OUR INSPIRATION

FOUNDER PRESIDENT LATE SHRI MAMASAHEB KULKARNI

Shri Mamasaheb Kulkarni, our Founder President, devoted himself for the cause of eradication of Dowry Custom from the Society for life time. His great efforts for more than 38 years on all the fronts has put the Movement in forefront in the Society. He has inspired many youths, men and women to work for the Social Revolution to ensure equality of men and women in the society. Due to his divine influence, many people volunteered for this noble cause. Because of his constructive approach he initiated various activities which impacted masses to bring about women's emancipation. He has addressed on an average One Hundred Meetings every year in Bombay and various Towns and Cities in Maharashtra and other States to educate the masses against the Evil Custom of Dowry which were largely attended. We are proud to mention that Shri Mamasaheb Kulkarni has given more than 5000 lectures and has addressed more than Ten Lakhs of people/youth. Inspired by his speeches many Engineering and Medical students have taken oath against the Evil Custom of DOWRY.

Off late it is observed that a sense of HUMANITY is almost vanishing from the Society as is seen from the repeated instances of CRUELTY especially towards Women and therefore MESSAGE OF SANE GURUJI ON HUMANITY needs wide publicity in the Society. Mamasahab was fortunate to be a student of SANE GURUJI and had an opportunity to work with him in our Freedom Struggle and had a long association with him. Mamasahab had specially carried a Message of Humanity to young students in his lecture series on the subject of Life & Teachings of SANE GURUJI in all Senior Colleges affiliated to North Maharashtra University, Jalgaon.

These meetings covered Universities, Colleges, Social Organizations, Youth & Women's Organizations, Lions and Rotary Clubs etc. The impact of these meetings and thought provoking speeches of Mamasahab have inspired the masses to work and help this noble cause by conducting various awareness programs. His legacy is carried over by his daughter and General Secretary of the Movement Ms. Asha Kulkarni . Her contribution of tireless & continued efforts through out the year is remarkable. His Excellency the Former Governor of Maharashtra Shri Ch. Vidyasagar Rao invited her to discuss about the present scenario of the evil custom of Dowry and to know the details of our awareness campaign. Our Annual Report and a book on the life of our Founder President Late Shri Mamasahab Kulkarni was presented to the Governor on this occasion.

On the occasion of YOUTH DAY & Swami Vivekanand (Jayanti) Birth Anniversary on 12th January we are

organizing State Level Inter University and Inter Collegiate events. This activity is conducted since 1989.

COMPETITIONS HELD DURING THE YEAR 2022-2023

In our program of creating awareness among the people especially the Youth, against the Evil System of Dowry we had organized following competitions during this Academic Year (F. Y. 2022-2023.)

: 35th STATE LEVEL INTER COLLEGIATE LETTER WRITING COMPETITION :

On the occasion of Swami Vivekananda's Birth Anniversary which is celebrated as YOUTH DAY all over the country on 12th January, State Level Inter University Elocution Competitions for Maharashtra were organized by us in Mumbai. The competitions are of perpetual nature and are organized on State Level for the Universities in which students from Senior Colleges and Post Graduate Studies participate. The objective behind this activity is to induce the young students to study various social problems & issues which will make them aware of the situation in the society created by age old ugly customs and also induce them to study various social subjects and read, study the lives of the great souls of our country. This year was the 35th year of this event. State Level Inter Collegiate Elocution Competition was held on the occasion of ANTI DOWRY WEEK .

State Level Inter Collegiate Letter writing Competition was organized in which 107 letters received from 27

Degree College students from Maharashtra. The subject of the competition was : A letter addressed to the Prime Minister of India about present Education and Economic Policy related to the employment of India's Youth. Shri Avdhoot Paralker – Senior Author and Journalist, Mahim, Mumbai acted as examiner for this competition. Prizes were distributed to winning students at the hands of Shri Devendra Bhujbal – Editor Web Portal “News Story Today” on the occasion of Youth Day.

RESULT

State Level Inter Collegiate Letter writing Competition – 2022-23.

Subject : A letter addressed to the Prime Minister of India about present Education and Economic Policy related to the employment of India's Youth. हिंदी : भारतमें युवा रोजगार संदर्भमें वर्तमान शिक्षा निति और अर्थव्यवस्था के बारेमें प्रधानमंत्रीको खत. मराठी : भारतातील युवा रोजगारासंदर्भात शिक्षण आणि अर्थव्यवस्थेचे वर्तमान धोरण याबाबत भारताच्या पंतप्रधानांना पत्र.

Best Letter Roshanlal Talwar Trophy : CSMSS College of Agri. Kanchanwadi, Aurangabad.

No.	Name of College / Student	Prize Details
I	Ms. Kusum Rajaram Gavli – IV th Year. (Marathi) CSMSS College of Agriculture, Kanchanwadi, Aurangabad.	Cash Prize Rs.1500/- Merit Certificate.
II	Ms.Sneha Narayan Kharat. (Marathi) College of Engineering & Technology, Nagewadi, Jalna.	Cash Prize Rs.1000/- Merit Certificate.

III	Ms. Ankita Bajirao Sutar,
F.Y.LLB (Marathi)
Shahaji Law College,
Shahupuri, Kolhapur.	Cash Prize
Rs.500/-
Merit Certificate
III	Ms. Aishwarya Sanjay Kadam,
4th Year (Marathi)
Shriram College of Horticulture,
Paniv, Solapur.	Cash Prize
Rs.500/-
Merit Certificate.

**Following Six Student Participants won
Merit Certificate**

1.	Mr. Sanket Dattatraya Gore,
IInd BAMS.(English)
Bharati Vidyapeeth College of
Ayurved, PUNE.	Merit Certificate.
2.	Mr. Vishwas Kalelkar,
F.Y.B.Sc.IT. (English)
MVM's College of Commerce &
Science, Andheri.(W)	Merit Certificate.
3.	Ms. Priya Panchal,
F.Y.BAF (English)
Thakur College of Science &
Commerce, Kandivali (E)	Merit Certificate.
4.	Ms. Sumita Singh,
F.Y.B.Com (English)
Thakur College of Science &
Commerce, Kandivali (E)	Merit Certificate.

5. Ms. Boomi Nirmal Merit Certificate.
F.Y.B.Com (English)
Thakur College of Science &
Commerce, Kandivali (E)
6. Ms. Sneha Pandey, Merit Certificate.
F.Y.B.Com (English)
Vivek College of Commerce, Goregaon (W)

RESULT

State Level Inter Collegiate Elocution Competition for Degree Colleges.

Subject : (1) Role of Youth in eradication of DOWRY Custom. (2) India needs Temples OR Universities & Hospitals & Why ? (3) Present status of Education & Economic condition related to employment of Youth in India. Language option was Marathi, Hindi and English

No.	Name of College / Student	Prize Details
I.	S.S. & L.S. Patkar Varde College, Goregaon (W) Ms. Anshu Arvind Yadav – F.Y.B.A.	Rajendra Shield Lakshmidēvi Arya Trophy Cash Prize Rs.1000/- & Merit Certificate.
II.	Smt. M.M.K.College, Bandra (W) Mumbai. Ms. Mariyam Khan – S.Y.B.Com	Cash Prize Rs.750/- Merit Certificate.

- III. Valia C.L.College, Andheri Cash Prize
(West) Mumbai. Rs.500/-
Ms. Varsha Kaluram Girhe Merit Certificate.
- F.Y.B.Com

**Following Seven Student Participants won
Consolation Merit Certificates**

1. New Law College, Matunga (WR) Merit Certificate
Mumbai.
Ms. Sujata Rangnath Bule - S.Y.LLB.
2. Sathaye College, Vileparle (East) Merit Certificate
Mumbai.
Mr. Manish Khushal Chauhan - T.Y.B.A.
3. Thakur College of Sci. & Com. Merit Certificate
Kandivali, Mumbai.
Ms. Priyanka Ashok Shukla – S.Y. BMS
4. K. C. College, Churchgate, Mum. Merit Certificate
Ms. Saadiya Shaikh Mohd.
Kalimuddin – S.Y.B.A.
5. Sathaye College, Vileparle (East), Merit Certificate
Mumbai.
Ms. Shruti Umesh Shinde - S.Y.B.A.
6. Shri M. D. Shah Mahila College Merit Certificate
(SNDT).
Ms. Samiksha Ramchandra Shukla – F.Y.M.A.

7. M. L. Dahanukar College, Merit Certificate
Vile Parle (East) Mumbai.
Ms. Priyanka Sitaram Pednekar – F.Y.B.Com.

Dr. Asawari Bhat & Anil Gokhale acted as Examiners.
26 Students participated from 13 Colleges. PRIZES were distributed on the occasion of YOUTH DAY at the hands of Smt. Bageshri Parikh – Former Judge Family Court, Mumbai.

RESULT

Inter Collegiate Elocution Competition for Jr. Colleges from Mumbai.

Subject : (1) DOWRY Custom in 21st Century. (2) My solutions to eradicate DOWRY Custom from the Society. (3) Role of Parents in eradication of DOWRY Custom from the Society. Language option : Marathi, Hindi and English.

No. Name of College / Student	Prize Details
I. Bhavan's Junior College, Andheri (West) Mumbai Ms. Nikki Jitender Sharma – (XI th) F.Y. J.C.	AKKA OAK TROPHY Cash Prize Rs.1000/- Merit Certificate.
II. Kannada Bhavan Edu. Sty's Junior College, Fort, Mumbai. Ms. Vaishali Mishra, (XI th) F.Y.J.C.	Cash Prize Rs.500/- Merit Certificate.

- III. Vivek Junior College, Cash Prize
Goregaon (West), Mumbai. Rs.250/-
Ms. Chandrika Arvind Shetty, Merit Certificate.
(XI th) F.Y.J.C.
- III. Vivek Junior College, Cash Prize
Goregaon (West), Mumbai. Rs.250/-
Ms. Purva Rajendra Kalekar, Merit Certificate.
(XI th) F.Y.J.C.
- V. Smt. K.G.Mittal Junior College, Merit Certificate.
Malad (West) Mumbai.
Mr. Ankit Sajan Jha, (XIIth) S.Y.J.C.
- VI. Swami Vivekanand Junior College,
Chembur, Mumbai. Merit Certificate.
Mr. Aditya Kumar (XI th) F.T.J.C.
- VII. Kannada Bhavan Edu. Sty's Merit Certificate.
Junior College, Fort, Mumbai .
Ms. Vaishnavi Mishra (XI th) F.Y.J.C.
- VIII. St. Mary's Junior College, Merit Certificate.
Kalina, Santacruz (E) Mumbai.
Ms. Safa Wasif Bakkar (XI th) F.Y.J.C.
- IX. Vivek Junior College, Merit Certificate.
Goregaon (West), Mumbai.
Ms. Somya Pavankumar Pandey
(XII th) S.Y.J.C.

X. Vivek Junior College, Merit Certificate.
Goregaon (West), Mumbai.
Ms.Swara Paradkar (XI th) F.Y.J.C.

Dr. Kavita Rege & Dr. Rashmi Fadnavis acted as Examiners. PRIZES were distributed on the occasion of YOUTH DAY at the hands of Smt. Bageshri Parikh – Former Judge Family Court, Mumbai.

OUR OBJECTIVE AND AWARENESS CAMPAIGN FOR COLLEGE STUDENTS.

One of our objects is to offer opportunity to young students to study the Social Problems for which we are organizing Inter Collegiate Street Play and Elocution Competitions on Social Subjects. This year we have organized such competitions for Colleges in Greater Bombay (City & Suburb Districts), affiliated to Mumbai University, Colleges from Pune, Nasik and Ahmednagar Districts affiliated to Savitribai Phule Pune University, and Elocution Competition of B.Ed. Colleges affiliated to Mumbai University. We propose to introduce these competitions in Amravati and Nanded Districts also in near future.

Shri Mamasahab Kulkarni Special Prize to Student of Management Studies

Our founder President Late Shri Mamasahab Kulkarni had special attachment with Smt. K. G. Mittal College of Commerce, Malad (West) Mumbai. Every year he delivered an awareness lecture for the Students of this

College. After his sad demise, his daughter and our General Secretary decided to give a Special Prize in his memory to the student who stood first in order of merit in Management Studies. We are happy to give details of proud recipients of this Special Prize of Rs.5000/- during the last four academic years.

- (1) Academic Year 2015-16 Ms. Gyana Vijay Mane. Malvani, Mumbai.
- (2) Academic Year 2016-17 Ms. Shegufa Sailuddin Shaikh Mira Road (East), Thane..
- (3) Academic Year 2017-18 Ms. Sonal Tanaji Ubale, Dahisar (West), Mumbai.
- (4) Academic Year 2018-19 Mr. Yash Rawal, Malad (West), Mumbai
- (5) Academic Year 2019-20 Ms. Prajakta Narkar, both the Awards were given this year on
- (6) Academic Year 2020-21 Ms. Renu Swarankar, 5th March 2022 in presence of Asha Kulkarni.

: ANTI DOWRY DAY & WEEK :

Government of Maharashtra has responded to our request to observe 26th November as ANTI DOWRY DAY followed by a Week on Government Level all over the State of Maharashtra and has already issued a Circular to this effect to all the Districts in Maharashtra and to all concerned. On our initiative and follow up with Dy. Chief Minister of Maharashtra, Women & Child Development Department has issued directives to the effect that ANTI DOWRY DAY be observed in all the

Districts followed by a week and educational programs be organized to create awareness against the evil custom of Dowry. (Cir. 2006/No.194/Ka-2 dated 28.7.2006)

26th November is the day on which Equality of Men & Women was imbibed in our Constitution and was accepted by the State. Custom of DOWRY is against the principal of Equality of Men & Women and hence this day is to be observed as Anti Dowry Day. Various awareness programs were organized to mark this occasion.

We are pleased to present to you report in detail on Awareness Campaign against the Evil Custom of DOWRY successfully conducted on the occasion of ANTI DOWRY DAY. This campaign was dedicated to our beloved Founder President Late Shri Mamasahab Kulkarni, He was actively involved in the Movement till 30th Sept. 2011 and also planned various future programs.

RALLY : Theme : “ SAY NO TO DOWRY ”

A huge Rally of Degree College Students, NCC Cadets, NSS Volunteers from Mumbai Suburban District was organized on Saturday the 26th November 2022 on the occasion of Anti Dowry Day. The Theme was SAY NO TO DOWRY. Route of the Rally started from Freedom Fighter Mamasahab Kulkarni Chowk near Fly Over Bridge near Parle Products Ltd. Vile Parle (East) – Mahatma Gandhi Marg – Suncity Cinema – Parleshwar Temple – Shraddhanand Marg – Bhogle Chowk – Nehru Road – Dixit Road – and the rally was concluded at Sathaye College. The Rally started at 8.30 a.m. and reached Sathaye College at 10 a.m. The Rally was welcomed by Principal Dr. M. R. Rajwade. General Secretary Ms. Asha

Kulkarni gave brief details of importance of Anti Dowry Day & Week. Prin. Dr. M.R.Rajwade addressed the Rally and also administered the OATH against the Custom of Dowry. And also to mark the occasion of Constitution Day. “मैं प्रतिग्या करता / करती हूँ की मैं दहेज प्रथाकी लेन देन के व्यवहारसे हमेशा दूर रहूँगा / रहूँगी और जीवनभर दहेज प्रथाका कडा विरोध करूँगा / करूँगी” We received very good response from following Colleges.

Approximately 450 students from 28 Colleges participated in this Rally. All the participating students were served with healthy snacks after the Rally. Entire NCC unit of Sathaye College participated Photo appears elsewhere in this Report.

- (1) Sathaye College, Vile Parle (East) Mumbai.
- (2) Valia C.L.College, Andheri (West) Mumbai
- (3) CHETANA'S H. S. College, Bandra (East) Mumbai
- (4) M.P.S.O.S.College Bandra (East) Mumbai
- (5) Vidya Vikas College Malad (West) Mumbai
- (6) Smt. K.G.Mittal College, Malad (West) Mumbai
- (7) S.M.Shetty College, Powai, Mumbai
- (8) M.P.V.Valia College, Borivali (West) Mumbai
- (9) J.M.Patel College of Commerce, Goregaon (West) Mumbai
- (10) L.R.Maheshwari Night College, Malad (West) Mumbai

- (11) M.L.Dahanukar College of Commerce, Vile Parle (East), Mumbai
- (12) M.M.K.College of Commerce, Bandra (west) Mumbai
- (13) Patkar Varde College, Goregaon (West), Mumbai.
- (14) Shri Chinai College of Commerce, Andheri (West) Mumbai
- (15) Sathaye College NCC Unit. Vileparle (East) Mumbai
- (16) D.T.S.S.College, Kurar Village, Malad (East) Mumbai
- (17) Thakur Degree College Kandivali (East) Mumbai
- (18) Thakur College, Dahisar (East) Mumbai
- (19) Thakur College of Engineering Technology, Kandivali (East) Mumbai
- (20) Ismail Yusuf College, Jogeshwari (West) Mumbai
- (21) Prakash Degree College, Kandivali, Mumbai
- (22) Ghanshyamdas Saraf College, Malad (West) Mumbai
- (23) S.R.S.S. S.P.D.T. College, Andheri (East), Mumbai
- (24) Ghanshyamdas Jalan College, Malad (West) Mumbai
- (25) Nirmal Degree College, Kandivali Mumbai
- (26) Veena College of Commerce & Science, Mumbai
- (27) M.V.M.College, Andheri, (West) Mumbai
- (28) Thakur College of Science & Commerce, Kandivali (East) Mumbai

On the occasion of ANTI DOWRY DAY on 26th November 2022 Inter Collegiate Street Play Competition was organized for Degree College from Mumbai both the Districts City & Suburban, Sathaye College Auditorium when 11 Street Plays were presented. District Women & Child Development Officer Shri Nagargoje addressed the students to give details of various Government Schemes.

RESULT

Inter Collegiate Street Play Competition

Subject : (1) Evil Effects of DOWRY Custom on Women's Life. (2) Solutions to eradicate Evil Custom of DOWRY.

मराठी : (१) हुंडा प्रथेचे स्त्री जीवनावर दुष्परिणाम.

(२) हुंडा प्रथा निर्मूलनासाठी उपाय.

हिंदी : (१) दहेज प्रथाका महिलाओंके जीवनपर दुष्परिणाम.

(२) दहेज प्रथा निर्मूलके उपाय.

No. Name of College / Student	Prize Details
I. NES Ratnam College of Arts, Sci. & Com., Bhandup (West), Mumbai 78.	Roshanlal Talwar Trophy Cash Prize Rs.2,500/- & Merit Certificates
II. Valia C. L. College of Commerce D.N.Nagar, Andheri (w) Mum. 53.	Cash Prize Rs.1500/- Merit Certificates
III. NEW LAW College Matunga, (WR) Mumbai 19.	Cash Prize Rs.1000/- Merit Certificates

Competition was held on Saturday the 26th Nov. 2022 at Sathaye College Auditorium, Vile Parle (East), Mumbai. Shri Vishwas Sohoni & Smt. Chitra Wagh acted as examiners.

STATE LEVEL OPEN ESSAY WRITING COMPETITION 2022-2023.

49th State Level Open Essay writing Competition this year was organized on the subject : Reality of Dowry Custom in 21st Century, however the language option was only Marathi, the Result of the Competition is given hereunder. First Prize and Jagannath Parelkar Trophy was awarded to Dr. Shubhada Gadre, Kothrud, Pune.

No. Name of College / Student	Prize Details
I. Dr. Shubhada Gadre, Kothrud Pune.	Jagannath Parelkar Trophy Cash Rs.1500/- Merit Certificate
II. Sunetra Tillu, Goregaon, Mumbai	Cash Rs.500/- Merit Certificate
II. Sandhya Yadwadkar, Mulund, Mumbai	Cash Rs.500/- Merit Certificate
III. Shraddha Vaze, Kalyan, Dist. Thane	Cash Rs.500/- Merit Certificate

**Following Seven Participants were awarded
with Merit Certificates.**

1. Veena Baviskar, Jalgaon.
2. Shreepad Tembe, Pune.
3. Bakul Borkar, Vileparle, Mumbai.
4. Prof. Rekha Nabar, Mahim Mumbai.
5. Shivprasad Patil, Kolhapur.
6. Asha Bhirangi, Bhandup, Mumbai.
7. Dipti Kolambkar, Vikroli, Mumbai.

Ms. Sujata Narsale acted as examiner for this Open Essay writing Competition.

**AWARENESS PROGRAMS HELD DURING
THE YEAR 2022 - 2023**

SHOWING PLACES & INSTITUTIONS

Details of awareness lectures delivered by Ms. Asha Kulkarni, General Secretary, Anti Dowry Movement, Bombay on various occasions organized by different Colleges & institutions during the year 2022 - 2023. The subjects were : (1) DOWRY AN EVIL CUSTOM (2) DOWRY Prohibition Act 1961 (3) Protection of Women Against Domestic Violence Act 2005 (PWADVA) (4) Combating Sexual Harassment at work place. & (5) Gender Discrimination. She also attended various webinars and important meetings on behalf of the Movement in the capacity of General Secretary. She also attended periodical meetings of various committees as NGO representative, Social Worker & member of Civil Society in the capacity of General Secretary.

- (1) “Distroy Dowry” Panel Discussion organized by Impact And Policy Research Institute, New Delhi.
(IMPRI) Key note address was delivered by Asha Kulkarni. 4th May 2022 at 6.30 p.m.
- (2) 49th Annual Report Publication on the occasion of 49th Anniversary of ANTI DOWRY MOVEMENT. Eight Videos of 3 minutes each were screened on this occasion about 50 years of Anti Dowry Movement, which includes Justice (Retd) Supreme Court Smt. Sujata Manohar, Padmashree Madhu Mangesh Karnik, Shri Achyut Godbole, Smt. Madhavi Kunte - eminent authors, Smt. Bageshritai Parikh Retired Judge Family Court, Mumbai, Dr. Kavita Rege – Educationist, and two young achievers, one from Hyderabad Corporate Sector Ms. Niveda Ramkumar and another from NASA – USA Research Scientist Ms. Sweety Pate. 29th May 2023. at 5 p.m.
- (3) IMPRI Impact And Policy Research Institute, New Delhi published an article written by Ms. Asha Kulkarni “Dowry Prohibition Act completes 60 years” in their Research Jernoul on 22nd June 2022.
- (4) Workshop on the subject : Combating Sexual Harassment at work place (Protection, Prohibition & Redressal) Act 2013 was conducted by Ms. Asha Kulkarni for the staff of Fine Jewellery Manufacturing Co. SEEPZ Mumbai on 10th August 2022 10 a.m. to 12 noon.

- (5) Key note address delivered in a webinar on the subject Dowry Prohibition Act 1961 completes 60 years organized by Randhirsingh Bhadoriya Mahavidyalay, Umred, Nagpur, 18th August 2022 at 1 p.m.
- (6) Stree Shakha of Lokmanya Seva Sangh Parle felicitated Ms. Asha Kulkarni for her completing 50 years of Social Service, on this occasion Anti Dowry Movement was introduced to the audience. 27th August 2022 at 5 p.m.
- (7) Workshop on the subject : Combating Sexual Harassment at work place (Protection, Prohibition & Redressal) Act 2013 was conducted by Ms. Asha Kulkarni for the staff of Fine Jewellery Manufacturing Co. SEEPZ Mumbai on 21st September 2022 10 a.m. to 12 noon.
- (8) Sathaye College, Vileparle (East) Mumbai online lecture for Gender & Law Course on the subject 60 years of Dowry Prohibition Act. 14th October 2022. 5 to 7 p.m.
- (9) Sathaye College, Vileparle (East) Mumbai online lecture for Gender & Law Course on the subject implimentation of Dowry Prohibition Act. 17th October 2022. 5 to 7 p.m.
- (10) Smt. K.G.Mittal College of Commerce & Arts, Malad (West) Mumbai Lecture on Dowry Prohibition Act 1961 and its importance 19th October 2022 10 a.m.
- (11) Smt. Kamladevi Gauridatt Mittal College of Commerce & Arts, Malad (West) Mumbai Lecture

on Sexual Harassment of Women at workplace (prevention, prohibition and Redressal) Act 2013
19th October 2022 11 a.m.

- (12) Sathaye College, Vileparle (East) Mumbai online lecture for Gender & Law Course on the subject Protection of Women from Domestic Violence Act 2005 and its importance. 21st October 2022. 5 to 7 p.m.
- (13) Sathaye College, Vileparle (East) Mumbai online lecture for Gender & Law Course on the subject Protection of Women from Domestic Violence Act 2005 and its implementation, 28th October 2022. 5 to 7 p.m.
- (14) ANTI DOWRY RALLY of Colleges Students, NSS Volunteers and NCC Cadets on the occasion of ANTI DOWRY DAY on 26th November 2022 at 8.30 a.m. 450 students and teachers participated.
- (15) Inter Collegiate Street Play Competition for Degree Colleges was organized on the occasion of Anti Dowry Day at Sathaye College Auditorium, Dixit Road, Vile Parle (East) Mumbai, 26th November at 11.30 a.m.
- (16) Inter Collegiate Elocution for Junior Colleges was organized on the occasion of Anti Dowry Week at Sathaye College, Vileparle (East) Mumbai on 27th November 2022 at 10.30 a.m.
- (17) Inter Collegiate Elocution for Degree Colleges was organized on the occasion of Anti Dowry Week at Sathaye College, Vileparle (East) Mumbai on 4th December 2022 at 10.30 a.m.

- (18) Workshop on the subject : Combating Sexual Harassment at work place (Protection, Prohibition & Redressal) Act 2013 was conducted by Ms. Asha Kulkarni for the staff of Foreign Post Office, Ballard Estate, Mumbai 1 on 8th December 2022 at 10.30 a.m.
- (19) Workshop on the subject : Combating Sexual Harassment at work place (Protection, Prohibition & Redressal) Act 2013 was conducted by Ms. Asha Kulkarni for the staff of General Post Office, V.T. , Mumbai 1 on 9th December 2022 at 3 p.m. on the occasion of Human Rights Day.
- (20) Maniben Nanavati Women's College, Vileparle (West) Mumbai Awareness Program 12th December 2022 10.30 a.m.
- (21) SASMIRA Institute of Commerce and Science, Worli, Mumbai, Awareness Program Subject : 60 years of Dowry Prohibition Act 1961 & its implimentation – 13th December 2022 at 12 noon.
- (22) State Level Inter Collegiate Letter writing competition 2022-23.
- (23) Lions Juhu Nandlal Jalan Mahila Mahavidyalay. Vileparle (East) Mumbai Awareness program on the subject : Human Organ Transplant Act 1997 Awareness Program. 21st December 2022. At 10 a.m.
- (24) Sane Guruji Yuva Puraskaar on the occasion of YOUTH DAY. 12th January 2023.
- (25) Publication of Book on the life of our Founder Shri Mamasaheb Kulkarni written by his daughter and

General Secretary Asha Kulkarni at the hands of Shri Datta Gandhi in presence of Dr. Snehalata Deshmukh our Life Trustee The program was organized by Sathaye College Marathi Department at Sathaye Auditorium. – 21st January 2023. At 10.30 a.m.

- (26) Elegant Collection Co. at SEEPZ Andheri Mumbai, Workshop on the subject : Combating Sexual Harassment at work place (Protection, Prohibition & Redressal) Act 2013 was conducted by Ms. Asha Kulkarni for their Staff 23rd January 2023 at 11 a.m.
- (27) Alert Citizen Fouram Annual Function Key note address by Asha Kulkarni as Chief Guest 29th January 2023 at 4.30 p.m.
- (28) Sathaye College – Vileparle (East) Mumbai – Gender & Law Course subject : Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act 2007 an online workshop for students 30th January 2023 at 5 p.m.
- (29) Sathaye College – Vileparle (East) Mumbai – Gender & Law Course subject : Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act 2007 & its implementation, an online workshop for students 3rd February 2023 at 5 p.m.
- (30) Kasturba Gandhi National Memorial Trust, Dharni, Dist Amravati. Inaugural function of Children's park in the memory of our founder member Smt. Radha Damodar Kulkarni. 6th February 2023.

- (31) Kasturba Gandhi Ashram Shala, at Gondwadi, Dharni, Dist Amravati – 7th February 2023.
School Students from 1st to 10th participated.
- (32) Vasantrao Naik Mahavidyalay, Taluka Dharni, Dist. Amravati. Empowerment of Women on the Occasion of Savitribai Phule Jayanti. 7th February 2023.
- (33) One Stop Center Monitoring Committee Meeting at Collector's Office, Town Hall, Mumbai 9th February at 3.00 p.m.
- (34) Advisory Committee Meeting of Women & Child Development Dept, Mumbai City District at Collector's Office on 9th February at 3.30 p.m.
- (35) One Stop Center Monitoring Committee Meeting at Cama Hospital, Mahapalika Marg, Mumbai. 1st March 2023 at 11.00 a.m.

HONORS

Ms. Asha Kulkarni, our General Secretary has the honor to be get nominated on various Committees in Government Offices, Banks, Private Companies and Degree Colleges. She is working as Social Worker (NGO) Representative Member on following Committees :

- (1) Committee dealing with the complaints received from women employees from Mantralaya Department of Information & Public Relations, Government of Maharashtra related to sexual harassment at work place.

- (2) District Women Advisory Committee of Women & Child Development Department, Mumbai City District as a Member Social Worker to report about Awareness campaign to eradicate DOWRY Custom under the chairmanship of District Collector.
- (3) District Women Advisory Committee of Women & Child Development Department, Mumbai Suburb District as a Member Social Worker to report about Awareness campaign to eradicate DOWRY Custom under the chairmanship of District Collector.
- (4) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at Sathaye College, Dixit Road, Vile Parle (East) Mumbai as a member NGO representative.
- (5) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at M. L. Dahanukar College, Dixit Road, Vile Parle (East) Mumbai as a member NGO representative.
- (6) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at PTVA's Management Institute, Chitrakar Ketkar Marg, Vile Parle (East) Mumbai as a member NGO representative.
- (7) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at Smt. Kamladevi Gauridutta Mittal College of Arts & Commerce, Malad (West) Mumbai as a member NGO representative.
- (8) Smt. Kamaladevi Gauridatta Mittal College of Arts & Commerce, Malad (West) Mumbai Local Management Committee to deal with the development of the college as a member NGO representative.

- (9) Internal Complaint Committee as per UGC Guidelines at S.S. & L.S.Patkar College of Arts & Science and V.P.Varde College of Commerce & Economics, S.V.Road, Goregaon (West) Mumbai.
- (10) Ministry of Women and Child Development, Government of India Project of ONE STOP CENTRE SCHEME, Monitoring Committee Member.
- (11) Member of Selection Committee for selecting Advisors who will guide and train Dowry Prohibition Officers according to the section 8 B (4) of Dowry Prohibition Act 1961. This Selection Committee is on District Level. Mumbai City and Suburb Districts.
- (12) NGO Representative on Internal Complaints Committee of M/s. Wallace Pharmaceuticals Pvt. Ltd. M.I.D.C. Road, Andheri (East) Mumbai. Since 30th April, 2018
- (13) Member on College Development Committee of Gandhi Shikshan Bhavan's Surajba College of Education, Juhu, Mumbai, since March 2018.
- (14) Civil Society Member on Criminal Enjuries Relief & Rehabilitation Board under Manodhairya Yojana by District Legal Services Authority, Mumbai Suburban District, for a period of one year w.e.f. 18th September 2020.

Late Mrs. Radhabai Kulkarni Smruti Puraskar.

It was decided to commemorate the MEMORY of LATE (Mrs.) RADHABAI KULKARNI, Founder Life Member of the Movement, and wife of Late Shri Mamasahab

Kulkarni, who not only consented to use the Residence as the OFFICE of ANTI DOWRY MOVEMENT since 1973 but also played a major and important role in giving solace to women in distress. This AWARD which is named as “Late Mrs. Radhabai Kulkarni Smruti Puraskar (Vidhayak Karyakarti) is given EVERY YEAR on District Level to such a Woman, who has dedicated her life of Social Cause especially from Rural Area at Remote Place. The main aim behind announcing this Award is to develop an effective Networking of Social Workers / Organizations working for Capacity building and Empowerment of Girls & Women for the better future of our Nation. JALGAON District was selected for the First Year

- (1) First year (2008-09) and the Award Winner was Prof. Sheela Patil from Amalner, Dist. Jalgaon,
- (2) Second Year (2009-10) Ahmednagar District and the Award Winner was Dr. Sudha Kankaria,
- (3) Third Year (2010-11) Akola District and the Award Winner was Advocate Sangeeta Bhakre – practicing Lawyer from District Court Akola.
- (4) Fourth Year (2011-2012) Amravati District and the Award Winner was Smt. Nalini Phuse – working on the burning issue of malnutrition of adivasi children in Melghat area of Amravati District.
- (5) Fifth Year (2012-2013) Aurangabad District and the Award was given to Dr. Rashmi Borikar.
- (6) Sixth year (2013-14) Beed District and the Award was given to Prof Savita Shete.

- (7) Seventh year (2014-15) Bhandara – Gondia Dist. and the award was given to Dr. Tejaswini Bhuskute from Amgaon, Dist.. Gondia.
 - (8) Eighth Year (2015-16) Buldhana Dist. Dr. Indumati Lahane.
 - (9) Ninth Year (2016-17) Chandrapur District : An Activist, Lawyer, and Social Worker Dr. Paromita Goswami She is successful in making the Chandrapur District Addiction Free and stopped completely the sale and consumption of Liquor in the entire District.
 - (10) Tenth Year (2017-18) Dhule District : Social Worker Smt. Meena Bhosle for her remarkable contribution in Women Empowerment through SHG and Bachat Gat.
 - (11) Eleventh year (2018-19) Gadchiroli District : Social Worker Smt. Shubhada Deshmukh for her remarkable contribution in the field of Women Empowerment.
 - (12) Twelfth year (2019-20) Jalna District : Social Worker Advocate Smt. Kalpana Tribhuvan for her remarkable contribution in the field of Women's Safety and empowerment.
- Due to lockdown Awards were not given in the year 2020-21 & 2021-22.
- (13) Thirteenth year (2022-23) Kolhapur District : Social Worker working on the subject of Child Abuse and Sexual Harassment for her remarkable contribution in the field of Child Safety and Women's empowerment, Mrs. Rajashree Sakle.

In the forthcoming years Districts will be taken alphabetically. Selection Committee consisting of three eminent personalities is formed every year to select the awardees. Nature of Award is : Cash Rs.10,000/-, Citation, Award Memento, & Saree be given to the Award winner. This award is given by the financial support from Daughters of Late Mrs. Radhabai Kulkarni.

**Smt. Shakuntala Parelkar Sevavrati
Doctor Puranskar.**

During the F. Y. 2015-16 it was decided to commemorate the memory of Late Smt. Shakuntala Parelkar, beloved Mother of Dr. (Mrs) Rashmi Fadnavis our Jt.Treasurer by honoring one social worker from medical profession. Nature of Award is : Cash Rs.10,000/-, Citation, Award Memento.

- (1) First year (2015-16) of this Award Dr. Surekha Dhurandhar from Vile Parle was honored at the hands of Dr. Snehalata Deshmukh our Trustee, on the occasion of our 42nd Anniversary.
- (2) Second Year (2016-17) Dr. Nilkanth Phadke from Karjat was honored on the occasion of 43rd Anniversary on 29th May 2016.
- (3) Third Year (2017-18) Dr. Arun Ramchandra Patil from Dombivali a dedicated Doctor who works for Adivasis for more than 25 years was honored on the occasion of our 44th Anniversary on 28th May 2017
- (4) Fourth Year (2018-2019) Dr. Vishwas Sapatnekar from Thane was honored for his dedicated Medical Social Service in Rural area of Thane District for more than 3 decades.

- (5) Fifth year (2019-2020) Dr. Bharati Kondvilkar from Borivali, was honored for her dedicated Medical Social Service after her retirement from J.J. Hospital.

Due to lockdown Awards were not given in the year 2020-21 & 2021-22.

- (6) Sixth Year (2022-23) Dr. Ashish Deshpande, Vileparle (E) Mumbai.

Sane Guruji Adarsh Shikshak Puraskaar

From year 2019 - 2020 we are honouring one Ideal Teacher in the memory of our Founder Late Shri D. B. alias Mamasahab Kulkarni with Sane Guruji Adarsh Shikshak Puraskaar. First year the award was given to Shri Heramb Kulkarni, from Dist Ahmednagar. Nature of Award is : Cash Rs.10,000/-, Citation, Award Memento. This year Dr. Rashmi Fadnavis and Asha Kulkarni contributed for the expenses of this award.

Due to lockdown Awards were not given in the year 2020-21 & 2021-22.

Second year of this Award (2022-23) The Award was given to Shri Matin Bhosle, from Amravati. (Prashnachinha Nivasi Aashram Shala at Amravati.

If you ever feel afraid of anything always
turn round and face it.
Never think of running away.

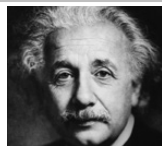
- Swami Vivekanand

ACKNOWLEDGEMENT

We are very much grateful to our Donors, Sympathizers, our Computer Service Providers : M/s S. R. Systems (Shailesh Limaye and Rajendra Tambe.) M/s. Subodh Typewriters for Typing and Xerox work, Government of Maharashtra, Women & Child Development Department, VIPs who have honoured us by sending their Messages time and again, Purnima Narvekar and Chandrasen Salvi of Nihar Graphics for their assistance in DTP work of our Annual Report, Saurabh Karve for updating our website. Printers M/s Impression Graphic Shri Nitin Soman for printing our 49th Annual Report and our both the publications in Marathi. Special thanks to Shudhakar Raikar who prepared Vedio clips of VIP on the occasin of our Golden Jubilee year and also for screening the same on the occasion of our 49th Anniversary on 29th May 2022. Shri Devendra Bhujbal – Former Director, Information and Public Relations Government of Maharashtra, for giving wide publicity to all our activities such as Inter Collegiate various competitions as well as our State Level open essay writing competition and other various functions through his web portal viz. News Story Today. We are thankful to the Examiners of our State Level Open Essay Competition and State Level Inter Collegiate Letter writing, Elocution and Street Play Competitions, also all Colleges those who helped us in making our various educational programs successful.

Generations to come, it may well be,
will scarce believe that such a man as this,
ever in flesh and blood,
walked upon this earth.

- Albert Einstein

APPEAL

Though offering - accepting and demanding DOWRY is an offence, there are reports of increasing dowry demands, particularly by those having permanent government jobs that have 'lucrative' prospects. In view of this fact we appeal to the Centre and State Governments to consider and frame appropriate rules for male employees which will prevent them from glorifying this age old and ugly custom. We also appeal to both Centre and State governments to obtain written oath in this regard from all male employees which should be signed by them along with their wives, parents and parents-in-law and this should be made compulsory. Concerned authorities should also find out whether dowry if taken by those male employees already employed has been handed over to the wife as contemplated by section 6 of the Dowry Prohibition Act. We also appeal to the concerned authorities to take strict action against those male employees against whom cases are pending in the court related to dowry demands etc.

It is high time for every right thinking person to decide that unless massive moral pressure is built up in the form of National Movement to eliminate this Evil, it is unlikely to disappear from our midst. The youth have special role to play in the Movement. We appeal to all, to associate with us in uprooting this Social Evil.

ANY YOUNG MAN MAKES DOWRY
CONDITION OF MARRIAGE
DISCREDITS EDUCATION,
HIS COUNTRY & DISHONOURS
WOMANHOOD

- MAHATMA GANDHI

It is high time for every right thinking person to decide that unless massive moral pressure is built up in the form of National Movement to eliminate this Evil, it is unlikely to disappear from our midst. The youth have special role to play in the Movement. We appeal to all, to associate with us in uprooting this Social Evil.

Mumbai : 1st May, 2023.

Asha Kulkarni

Hon. General Secretary.

She asked him, why did you only create Common man why not common woman?? And he smiled & said, "you see, women can never be common!"

R.K. Laxman

हुंडाविरोधी चळवळीला प्राप्त झालेले पुरस्कार

महाराष्ट्र शासनाचा 'पुण्यश्लोक आहिल्यादेवी होळकर पुरस्कार' हस्ते तत्कालीन मुख्यमंत्री श्री. पृथ्वीराज चव्हाण - जागतिक महिला दिनी ८ मार्च २०११

महिला विकास मंडळ, कुलाबा तर्फे 'कार्य गौरव पुरस्कार' वर्ष २०१२-१३

हस्ते कवी फ. मु. शिंदे

Former Governor's visit : Hon. Shri K. Bramhanand Reddy
on YOUTH DAY 12th January 1989

Former Governor's visit : Hon. Shri S. C. Jamir on
YOUTH DAY 12th January 2010

Former Governor Hon. Shri S. C. Jamir giving RAJENDRA SHIELD to the winner Ravi Shukla of Nagpur University YOUTH DAY 12th January 2010.

Former Governor Hon. Shri. Che Vidyasagar Rao discussing the present status of DOWRY Custom in India and implementation of Dowry Prohibition Act 1961 with Hon. General Secretary Ms. Asha Kulkarni on 15th November 2017.

Smt. Margaret Alwa - then Human Resource Development Minister Government of India visits our Poster Exhibition, seen with our then Vice President Shri M. D. Sathe.

Veteran Freedom Fighter & Gandhian Late Dr. Usha Mehta
President Gandhi smarak Nidhi was our Honorable Chief
Guest on the occasion of YOUTH DAY 12th January 1995

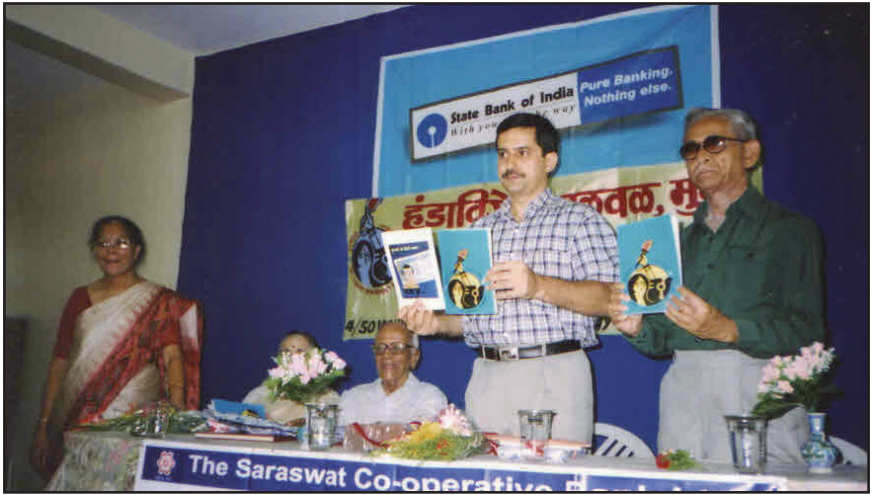

Padmabhushan Shobhanatai Ranade our Life Trustee presenting Trophy seen with President Mamasahab Kulkarni and Vice President M. D. Sathe.

चार विचारवंतांचे एक दुर्मिळ छायाचित्र २८ मे २००५

सौ. वासंती फडके, श्री. य. दि. फडके, डॉ. अलू दस्तूर आणि मामासाहेब कुलकर्णी

दोन यशस्वी सनदी अधिकारी चळवळीला शासनाचा पाठिंबा अधोरेखित करतांना श्री. भूषण गगराणी (IAS) आणि श्री. शशिकांत दैठणकर (IAS).

चळवळीला वैचारीक पाठींबा देणारे दोन निर्भिड पत्रकार, संपादक आणि साहित्यिक श्री. यदुनाथ थत्ते ९ जून १९९६ आणि श्री. कुमार केतकर १२ जानेवारी १९९९.

दोन सहपाठी आणि स्नेही आपल्या पूज्य गुरुंचे पुण्यस्मरण करतांना खादीधारी स्वातंत्र्य सैनिक मामासाहेब कुलकर्णी आणि मधुकरराव चौधरी.

Former Chief Justice of India Justice Y. V. Chandrachud addressing the students on Dowry Prohibition Act 1961. Educationist Padmashree Sulbha Panandikar Memorial Lecture series : Inaugural Lecture : 8th January 2008.

Justice Vidyasagar Kanade - Bombay High Court, giving Trophy to the winning student Mumbai University on 12.01.2008, seen with former Mayor & MLA Dr. Ramesh Prabhoo.

Vice Chancellor Mumbai University Dr. Mahroo Bangalee Releasing 18th Annual Report on 6th May 1990.

Former Central Minister & Chairman Saraswat Bank Suresh Prabhu, giving Trophy to winning student on YOUTH DAY 12th January 1994.

Then Commissioner of Police Meera Borvankar (IPS) Addressing the students YOUTH DAY 12th January 2005.

Former Director General of Police Shri P. S. Narayanswami (IPS) addressing the Audience on 1st May 1994.

Mrs. (Justice) Sujata Manohar - former Judge Supreme Court of India Presided over the Panel Discussion on the subject : Dowry Prohibition Act 1961 and its implementation on 8th December 2018. Picture clicked by Asha Kulkarni on 12th January 1990 was presented to Justice Sujata Manohar on this occasion.

Former Chief Justice Bombay High Court Justice Sujata Manohar addressing the students at Mumbai University on the occasion of YOUTH DAY 12th January 1990.

Dr. Pradnya Saravde (IPS) Additional Director General of Police Maharashtra addressed the ANTI DOWRY RALLY on the occasion of Anti Dowry Fortnight. 8th December 2018.

युवा पिढीत लोकप्रिय असलेले सुप्रसिद्ध लेखक श्री. अच्युत गोडबोले युवादिनानिमित्ताने आयोजित साने गुरुजी युवा पुरस्कार प्रदान समारंभात विश्वस्त डॉ. स्नेहलता देशमुख यांच्यासह.

हंडाविरोधी चळवळीचे प्रणेते स्वातंत्र्य सैनिक मामासाहेब कुलकर्णी यांच्या 'दामू... साने गुरुजींचा धडपडणारा मुलगा' या जीवन चरित्राचे प्रकाशन करतांना लोकप्रिय साहित्यिक पद्मश्री मधु मंगेश कर्णिक आणि ऑडीयो बुक प्रकाशित करतांना विश्वस्त डॉ. स्नेहलता देशमुख. १५ डिसेंबर २०१३.

श्रद्धांजली

श्रीमती रजनीताई सुभाष दांडेकर – एक हरहुन्नरी आणि लोभस व्यक्तिमत्व. ज्येष्ठ उद्योजिका आणि चित्रकलेच्या अभ्यासक आणि साहित्य - संस्कृती - कला - सामाजिक क्षेत्रात उल्लेखनीय प्रभाव असलेल्या एक सच्चा कलाकार, २१ जुलै २०२२ रोजी काळाच्या पडद्याआड गेल्या. दीर्घ आजारामुळे त्यांना देवाज्ञा झाली.

रजनीताई दांडेकर यांनी 'कॅम्प्लिन' या दांडेकर कुटुंबाच्या पारंपारिक व्यवसायात लक्ष घालण्यास सुरुवात करून या कंपनीला देश विदेशात नावलौकिक मिळवून देण्यात महत्वाची भूमिका बजावली. कॅम्प्लिन समूहाच्या विविध उत्पादनांना देश विदेशात पोहोचवून प्रतिष्ठा मिळवून देण्यात त्यांचा सिंहाचा वाट होता. कॅम्प्लिन फाईन सायन्सेसच्या त्या व्यवस्थापकीय सल्लागार होत्या. सुमारे ५० वर्षांपूर्वी रजनीताईंनी मार्केटिंग क्षेत्रात पहिले पाऊल टाकले आणि कल्पकतेने कॅम्प्लिनचे नांव सर्वत्र पोहोचले. कॅम्प्लिनच्या आर्ट मटीरियल विभागाच्या मार्केटिंग प्रमुख म्हणून त्या कार्यरत होत्या. कॅम्प्लिनच्या चित्रकला स्पर्धा त्या काळात खूप गाजल्या. यशस्वी उद्योजिका म्हणून रजनीताई दांडेकरांचे नांव आदराने घेतले जाते.

रजनीताई हुंडाविरोधी चळवळीच्या केवळ देणगीदार नाही तर एक आधारस्तंभ आणि हितचिंतक होत्या. आपण राष्ट्रीय स्तरावर आयोजित केलेल्या 'हुंडा' या विषयावरील भिक्तीचित्र स्पर्धेची त्यांनी केवळ परीक्षक म्हणून जबाबदारी सांभाळली नाही तर सर्व भिक्तीचित्रांना प्लास्टिक लॅमिनेशन करून त्याचे एक सुंदर प्रदर्शन बनवले.

चळवळीच्या रौप्य महोत्सवी कार्यक्रमाच्या त्या प्रमुख अतिथी होत्या. हे हुंडाविरोधी भित्तीचित्र प्रदर्शन ठिकठीकाणी प्रदर्शित करायला त्यांनी मोठे सहकार्य केले.

रजनीताई दांडेकर यांच्या जाण्याने साहित्य, संस्कृती, कला क्षेत्रात रुची असणारी आणि उद्योगविश्वात आपला अमीट ठसा उमटवणारी सशक्त महिला हरपली आहे. हुंडाविरोधी चळवळ कार्यकारिणी, विश्वस्त, देणगीदार, आधारस्तंभ आणि समर्थकांची रजनी दांडेकर याना विनम्र श्रद्धांजली ! ईश्वर त्यांच्या आत्म्याला शांती देवो हीच प्रार्थना !

हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई.

स्थापना : १ मे १९७३.

पन्नासावा वार्षिक अहवाल - सुवर्णमहोत्सवी वर्ष २०२२-२०२३.

हुंडाविरोधी चळवळीला ५० वर्षे झाली. १ मे २०२३ रोजी सुवर्ण महोत्सवी वर्ष संपन्न होत आहे. अर्थात ही बाब काही आनंदाची किंवा उत्सव साजरा करावा अशी अजिबात नाही. खऱ्या अर्थाने या अनिष्ट प्रथेचा अंत कधी होईल ते काळच जाणे. संस्थेची सुरुवात १ मे १९७३ रोजी स्वातंत्र्य सैनिक मामासाहेब कुलकर्णी यांच्या पुढाकाराने झाली. चळवळ सातत्याने हुंडा व तत्सम दुष्ट रुढी परंपरां विरोधात तसेच अंधश्रद्धा विरोधात जनजागृती व लोकशिक्षणाचे कार्य विविध शैक्षणिक उपक्रमांद्वारे करीत आहे.

आधी स्वातंत्र्य की आधी सामाजिक परिवर्तन या मूलभूत वादात स्वातंत्र्यपूर्व काळात भारतातील नेते मंडळींनी आधी स्वातंत्र्याची बाजू घेतली आणि सामाजिक परिवर्तनास दुय्यम स्थान दिले ते आजतागायत! सामाजिक परिवर्तनाकडे आपणा सर्वांचेच दुर्लक्ष झाले. समाज विघातक प्रवृत्तींनी याचा पुरेपूर फायदा उठवला आणि जमेल तसे भारतीय समाजमन पोखरून काढले. ज्याचे परिणाम आज आपण सर्वजण भोगतो आहोत. समाज परिवर्तनाची लढाई ही स्वातंत्र्याच्या लढाई पेक्षा कितीतरी पटीने अवघड अशी लढाई आहे. सामाजात काही मोजकेच 'सुधारणा सैनिक' ही लढाई आपले सर्वस्व पणाला लावून लढताना दिसतात. अशाच सैनिकांच्या एका तुकडीने सामाजिक प्रबोधनाद्वारे हुंडा प्रथेविरुद्ध जनमानस संघटित करण्याच्या उद्देशाने विलेपार्ले येथील सुपरिचित स्वातंत्र्य सैनिक कै. दामोदर बळवंत कुलकर्णी आणि त्यांच्या पत्नी कै. सौ. राधाबाई यांच्या मार्गदर्शनाखाली ५० वर्षांपूर्वी म्हणजे १ मे १९७३ रोजी हुंडाविरोधी चळवळीला सुरुवात केली आणि पहिली १० वर्षे

संपूर्ण महाराष्ट्रात फिरून आपल्या उद्दिष्टांचा परिचय देऊन आर्थिक पाठिंबा जनतेकडून स्वीकारण्यासाठी संस्था १९८३ साली धर्मादाय आयुक्तालयाकडे नोंदणीकृत केली.

भारतात अनेक दुष्ट रुढी परंपरा आजही अस्तित्वात आहेत. त्यातच 'हुंडा' ही एक दुष्ट रुढी असून एक ज्वलंत सामाजिक समस्या बनली आहे. हुंडा दिला नाही किंवा कमी दिला म्हणून नवविवाहितेला रॉकेल टाकून जाळल्याच्या बातम्या आजही वाचायला मिळतात. एकविसाव्या शतकातही आपला समाज बुरसटलेल्या विचारांतून बाहेर पडला नसल्याने खंत वाटते. काळाबरोबर हुंड्याच्या मागण्यांमध्ये बदल झाला परंतु मागण्या आहेतच. या दुष्ट रुढींच्या विळख्यातून स्त्रीला सोडवण्याच्या उद्देशाने शासकीय पातळीवर प्रयत्न झाले आणि १९६१ साली 'हुंडा प्रतिबंधक कायदा' पारित करण्यात आला. तरीही आज आपल्या देशात अंदाजे ५० मिनिटाला एका हुंडाबळीची नोंद होते, तीही अधिकृत. महाराष्ट्राचे तत्कालीन राज्यपाल चे. विद्यासागर राव यांच्या संदेशानुसार २०१२ ते २०१४ या दोन वर्षात भारतात २४,७७१ हुंडाबळींची अधिकृत नोंद झाली आहे. तसेच राष्ट्रीय गुन्हे अन्वेषण विभागाच्या अहवालानुसार २०२१ मध्ये आपल्या देशात दररोज २० तरुण विवाहीत महिलांना हुंड्यापायी जीव गमवावा लागला आहे. त्यावर्षात ७००० (सात हजार) हुंडाबळींची नोंद आहे आणि हुंड्यासाठी छळ व मारहाण केल्याच्या १,११,५४९ तक्रारींची नोंद आहे. याच वर्षी म्हणजेच १ जुलै २०२१ रोजी हुंडा प्रतिबंधक कायद्याला ६० वर्षे पूर्ण झाली, परंतु शासन आणि प्रशासनाच्या बोटचेप्या धोरणांमुळे कायद्याची अंमलबजावणी प्रभावीपणे होत नाही.

या पार्श्वभूमीवर हुंडाविरोधी चळवळीचे कार्य महत्वाचे ठरते. तसे पाहिले तर ज्या उद्दिष्टांनी चळवळीला सुरुवात झाली ते हुंडा निर्मूलनाचे उद्दिष्ट अद्याप साध्य झालेले नाही त्यामुळे सुवर्ण महोत्सव आनंदाने साजरा करण्यासारखी

परिस्थिती अजिबात नाही. उलट जबाबदारी वाढली आणि म्हणून अधिक जोमाने काम करावे लागणार आहे.

पहिली दहा वर्षे संस्थेचा संपूर्ण आर्थिक भार संस्थापक मामासाहेब कुलकर्णी आणि कुटुंबीयांनी समर्थपणे पेलला. महाराष्ट्रभर चळवळीचा संदेश पोचविण्यासाठी झंझावाती प्रचार दौरे काढले. या प्रचार दौऱ्यांना तरुण पिढीकडून, शैक्षणिक संस्थांकडून, नागरिकांकडून उत्तम प्रतिसाद मिळाला. महाराष्ट्रात ठिकठिकाणी चळवळीची केंद्रे स्थापन झाली. तेव्हापासून चळवळ समाज प्रबोधनास व जनजागृतीच्या शैक्षणिक कार्यास प्राधान्य देत असून त्या साठी विविध उपक्रम राबविले जात आहेत.

हुंडा पध्दती आणि चमत्कारीक मानसिकता

हुंडा पध्दती ही स्त्री पुरुष समानतेच्या तत्वाशी विसंगत आहे. अजूनही स्त्रीला समाज माणूस म्हणून किंमत देत नाही. ती केवळ एक उपयोग्य वस्तू म्हणून गणली जाते. तिला केवळ शरीर आहे मन नाहीच ही विचारसरणी सर्वसाधारणपणे आढळते. ही मानसिकता भयानकच म्हणावी लागेल. ही चमत्कारीक मानसिकता बदलण्याचे एक फार मोठे आव्हान आज तरुण पिढीसमोर आहे. एकविसाव्या शतकातही परिस्थिती बदलली नाही.

सद्यस्थिती

भारताच्या राज्य घटनेत जरी स्त्री पुरुष समानतेच्या तत्वाचा पुरस्कार केला असला तरी प्रत्यक्षात स्त्री पुरुषांच्या विवाह प्रसंगी मुलीकडची बाजू कनिष्ठ आणि मुलाकडची बाजू श्रेष्ठ असेच मानले जाते. मुलाला आणि मुलीला दोघांनाही विवाहाची गरज असूनही मुलीलाच गरजवंत मानले जाते. आणि दोन्ही कडचा खर्च तसेच दागदागिने, भेट वस्तू, मालमत्ता या आणि अशा

अनेक स्वरूपात हुंडा वराकडची मंडळी वधूपित्याकडून उकळतात. असा हुंडा दिला नाही किंवा पुरेसा हुंडा मिळाला नाही, मनासारखे मानपान झाले नाही इ. कारणांवरून विवाहीत स्त्रीयांचा सासरी नवऱ्याकडून, सासूकडून व सासरकडच्या इतर मंडळींकडून छळ होतो. तिला मानसिक व शारीरिक क्लेश दिले जातात, उपाशी कोंडून ठेवले जाते, मारहाण केली जाते, प्रसंगी जाळून खून केला जातो. अशी हुंडा बळींची संख्या दिवसे दिवस वाढतच आहे. नोंद न झालेल्या अशा हजारो घटना असतील. राज्यांची तुलना केल्यास महाराष्ट्रात परिस्थिती मध्ये थोडी सुधारणा दिसून येते. तरी महिलांविरुद्धच्या गुन्ह्यांपैकी सुमारे ८३ टक्के गुन्हे पतीने किंवा अन्य नातेवाईकांनी तसेच परिचितांनी केलेल्या अत्याचाराचे असतात गेल्या ५० वर्षात हुंडाबळींची संख्या कमी होण्याऐवजी वाढतच आहे या परिस्थितीत चळवळीची जबाबदारी अधिकच वाढते. काम अधिक जोमाने करावे लागणार आहे.

हुंडा प्रतिबंधक कायदा अगदी कडक आहे परंतु त्याची कडक अंमलबजावणी मात्र होतांना दिसत नाही. शासकीय यंत्रणेच्या दृष्टीने कायद्याची अंमलबजावणी करणे अत्यंत कठीण तर काही वेळा दुरापास्तच. नॅशनल क्राईम रेकॉर्ड्स ब्युरोच्या अहवालानुसार हुंडाबळी प्रकरणांत ८६ टक्के गुन्हेगार पुराव्या अभावी निर्दोष सुटतात. गुन्हा कितीही गंभीर वा क्रूरपणे केलेला असो पुराव्या अभावी करण्यात आलेले आरोप सिध्द होऊच शकत नाहीत. आरोपीला संशयाचा फायदा देऊन निर्दोष सोडावे लागते. विवाहीतेचा छळ पाहिल्याचा प्रत्यक्ष पुरावा न्यायालयासमोर येत नाही. कायदा पुरावा मागतो. तिचा छळ उघडपणे इतरांसमक्ष करण्याची शक्यता कमी असते. तसेच ती आत्महत्या कोणाच्या साक्षीने करण्याची शक्यताच नसते. बऱ्याच वेळा मृत्यू एखाद्या अपघाताने झाला किंवा आत्महत्या होती याचा पुरेसा पुरावा उपलब्ध होत नाही. एखाद्या स्त्रीने जाळून घेऊन आत्महत्या केली की तिची

साडी अपघाताने पेटली वा तो घातपात होता याचा स्पष्ट पुरावा उपलब्ध होणे आवश्यक असते. उदा. एखाद्या महिलेने विहीरीत उडी मारुन आत्महत्या केली, की ती पाय घसरुन अपघाताने विहीरीत पडली, की तिला धक्का देऊन कोणी विहीरीमध्ये ढकलले, की हत्या करुन मृतदेह विहीरीत टाकला याचा स्पष्ट पुरावा उपलब्ध होत नाही अशा परिस्थितीत आरोपीला संशयाचा फायदा मिळतो आणि हुंड्यासाठी एका निरपराध महिलेचा जीव घेऊनही आरोपी स्वतः नामानिराळा असतो व निर्दोष सुटतोही! त्यानंतर लगेचच दुसरे लग्न करुन आणखी एका स्त्रीकडून हुंडा उकळायला मोकळा!

अनेकवेळा छळाच्या व्याख्येत बसण्याइतक्या पुराव्याअभावी न्यायालयही हतबल असते. परंतु आता नवीन कायदा झाल्यापासून कौटुंबिक छळाची नवी व व्यापक अशी व्याख्या करण्यात आली आहे. या नव्या कायद्याचा थोडा दिलासा पिडीत महिलांना आहे.

हा कौटुंबिक हिंसाचार रोखण्यासाठी असलेल्या कायद्यानुसार आता अत्याचार करणाऱ्या महिला व १८ वर्षाखालील मुलेसुद्धा कारवाईला पात्र असतील अशा आशयाचा निकाल नुकताच सर्वोच्च न्यायालयाने दिला असून कौटुंबिक हिंसाचार व छळवाद करणाऱ्या सर्वच व्यक्ती कायद्याच्या नजरेत दोषी असतील. या महत्त्वपूर्ण निकालामुळे कौटुंबिक हिंसाचार प्रतिबंध कायद्यातील पळवाटा बंद झाल्या आहेत. पूर्वी या कायद्याखाली घरातील प्रौढपुरुषांवरच कारवाई होत असे आणि छळवाद करणाऱ्या दुष्ट महिला व मुली आरोपातून सुटत, आता त्यांच्यावर अंकुश असेल.

तसेच हुंडा प्रतिबंधक कायद्यानुसार हुंड्याची मागणी करणे सुद्धा शिक्षेस पात्र गुन्हा असून दोषी व्यक्तीला कारावास आणि दंडास सामोरे जावे लागते परंतु कायद्याविषयी अनास्था असल्याने त्याचा प्रभावी वापर होत नाही.

परंतु हळूहळू जनजागृति होत असून, साखरपुडा झाल्यानंतर वधु पक्षाकडे हुंड्याची मागणी करुन अडवणूक करणाऱ्या व लग्न मोडणाऱ्या नवरदेवासह इतर कुटुंबीयांना कारावास व दंडाची शिक्षा भोगावी लागल्याची उदाहरणे सुद्धा समोर येत आहेत.

न्याय व्यवस्था अतिशय संवेदनशील असल्याचीही अनेक सकारात्मक उदाहरणे समोर येत आहेत. हुंडा प्रतिबंधक कायद्यांतर्गत दाखल गुन्हा व हुंड्याची मागणी पूर्ण न झाल्याने अनन्वीत छळ करुन आत्महात्येस प्रवृत्त करणे हा अतिगंभीर गुन्हा असून दोन पक्षकारांमध्ये स्वार्थापोटी कोर्टाबाहेर तडजोड होऊन खटला अथवा गुन्हा रद्द कदापी होऊ शकत नाही या आषयाच्या कोर्टाच्या निर्णयाने न्यायासाठी धडपडणाऱ्यांना नक्कीच आशेचा किरण दिसेल.

आपल्याकडे सर्वत्र जागतिक महिला दिन मोठ्या उत्साहात गाजावाजा करुन साजरा केला जातो. विशेष दिवस एकतर साजरे केले जातात किंवा पाळले जातात. आपल्या संस्थेत महिला दिन साजरा केला जात नाही आणि पाळलाही जात नाही. कारण आपण जेव्हा समानतेचा आणि समानसंधीचा आग्रह धरतो तेव्हा विशेष सवलती मागायच्या नसतात.

आज महिला दिन समारंभपूर्वक साजरा करावा अशी परिस्थिती अजिबात नाही. अशा काही भयानक, विकृत आणि चीड निर्माण करणाऱ्या घटना घडत आहेत.

स्त्री भ्रूण हत्येच्या मोठ्या रॅकेटसारखा गंभीर गुन्ह्याचा विषय लोकशाहीच्या मंदीरात म्हणजेच महाराष्ट्राच्या विधान भवनात 'स्थगन प्रस्तावाच्या' निकषात बसत नाही, म्हणून चर्चिलाही जात नाही. याला काय म्हणावे ?

एखाद्या महिलेवर सामुहिक बलात्कार करून तिला जीवंत जाळण्याच्या घटनेचे केवळ ती महिला मागासवर्गीय होती म्हणून निलाजरे राजकारण केले जाते. हे कीती किळसवाणे आहे.

‘तोंडी तलाक’ घटनाबाह्य असूनही परदेशातून WhatsApp वर तलाक दिल्यावर सुनांना मुलांसह सासूनेच घराबाहेर हाकलून देण्याच्या कृत्याला माणुसकीला काळीमा फासणारे म्हणावे नाहीतर काय ?

आणि वरील तिन्ही घटना जर महिला दिनाच्या पुर्वसंध्येला घडत असतील तर महिला दिनाचा बेगडी समारंभ कशासाठी. दोन वर्षात २४,७७१ हुंडाबळींची अधिकृत नोंद होत असेल, लहान बालीकांवर अत्याचार ही नित्याचीच बाब झाली असेल, तर महिला दिन समारंभपुर्वक साजरा करावा की दुःखद दिन म्हणून पाळावा हा यक्षप्रश्न अनुत्तरीतच राहणार आहे.

दोन वर्षांपूर्वी मुंबई उच्च न्यायालयाने शासनाची उदासिनता बघून उद्दीग्न होऊन राज्य शासनाला प्रश्न विचारला होता की “हुंडा निर्मुलनासाठी शासनाने आजवर केले तरी काय ? उत्तरादाखल प्रतिज्ञापत्र सादर करावे.” आजही हा प्रश्न अनुत्तरीतच आहे.

कोरोनो विषाणूच्या संक्रमणामुळे झालेल्या लॉक डाऊन (पूर्ण बंदी) काळात कौटुंबिक हिंसाचाराच्या घटना वाढल्याचे निदर्शनास आले आहे. या काळात दारूची दुकानेही बंद होती. तसेच बाहेर जाण्यालाही बंदी असल्याने व्यसनी व्यक्ती अधिक हिंसक झाल्या असल्याची शक्यता दाट आहे. तसेच पुरुषप्रधान समाज असल्याने अनेक महिलांचे हिंसक शोषण झाल्याचेही निदर्शनास आले. एकूणच दारूचे व्यसन असलेल्या नवऱ्याचे मारहाणीचे प्रमाण व्यसन नसणाऱ्यांपेक्षा अधिक आहे आणि दारूचे व्यसन नसणाऱ्या पुरुषांचे प्रमाण कौटुंबिक हिंसाचारात जरी त्या मानाने कमी असले तरी ते मात्र जुनाट

व बुरसटलेल्या विचारांमुळे आपल्या पत्नीने कसे वागावे याची चौकट त्यांच्या पुरुषप्रधान विचारांनुसार मनात घट्ट पकडून असतात, त्यामुळे त्यांच्या धाकात न राहणाऱ्या पत्नीस ते लहान सहान कारणांवरून गंभीर स्वरूपाची दुखापत करणारी मारहाण करतात.

राष्ट्रीय कुटुंब आरोग्य सर्वेक्षणाच्या निरीक्षणातून समोर आलेला अहवाल अतिशय धक्कादायक आहे. कौटुंबिक हिंसाचाराच्या कारणांमध्ये सासूला मानदिला नाही, हुंड्याची मागणी पूर्ण केली नाही, घरातल्या कामाकडे दुर्लक्ष झाले, वाद घातला, स्वतःची मतं निर्भिडपणे मांडली. एकनिष्ठतेबद्दल शंका/ संशय घेतला किंवा आला. अशा कारणांपासून तर भाजीत मीठ मसाला कमी जास्त झाला व चहा आणायला काही मिनीटे विलंब झाला अशा अत्यंत क्षुल्लक कारणांचाही समावेश असतो. आश्चर्याची गोष्ट म्हणजे हिंसाचाराला बळी पडलेल्या ९४ टक्के महिलांना या हिंसाचाराचे फार वावगे वाटत नाही. सुशिक्षित आणि कमावत्या महिलांपेक्षा अशिक्षित, परावलंबी, अधिक मुलींना जन्म देणारी माता, तसेच विधवा व एकल महिलांना कौटुंबिक हिंसाचार सहन करावा लागतो. या सर्वेक्षणातील पिडीत महिलांच्या निवेदनानुसार कानाखाली मारणे, हात ओढणे, भिंतीवर ढकलून देणे, लैंगिक संबंध ठेवण्यास नकार दिल्यामुळे मारझोड करणे, वस्तू फेकून मारणे, तोंड दाबून ठेवणे, सिगारेटचे चटके देणे या प्रकारची हिंसा मुकाट्याने सहन करावी लागते. मात्र केवळ ३ टक्के पिडीत महिला तक्रार करून कायद्याचे संरक्षण घेतात. अशी विदारक स्थिती या सर्वेक्षणादरम्यान समोर आली आहे.

केवळ घरातच नाही तर घराबाहेरही महिला सुरक्षित नाहीत. मागील वर्षात मुंबईत बलात्कार आणि विनयभंगाच्या गुन्ह्यांमध्ये मोठ्या प्रमाणात वाढ झाली असून पिडीत महिलांमध्ये ६९ टक्के अल्पवयीन मुलींचा समावेश आहे हे धक्कादायक आहे. अत्याचार करणारे ९० टक्के पुरुष ओळखीचेच असतात

आणि त्यातही आजोबा, वडील, काका, भाऊ यांचा समावेश बघून आपल्या भारतीय संस्कृतीचा न्हास होत चालल्याचे जाणवते.

अशा प्रकारच्या गुन्ह्यांना अटकाव तर सोडाच परंतु पिडीत महिलेला न्याय मिळत नाही आणि तरी समाज पोलीस आणि सरकार याबाबत आजही उदासिनच आहे असे दिसते. पुरोगामी विचारांचे राज्य म्हणवणाऱ्या महाराष्ट्रात दर दोन तासांनी एक बलात्काराचा गुन्हा नोंदवला जातो. इतकेच नव्हे तर एकतर्फी प्रेमाच्या प्रकरणांतून झालेल्या हत्यांच्या घटनाही वाढत आहेत. एकतर्फी प्रेमातून अलीकडेच वर्धा जिल्ह्यातील हिंगणघाट येथे एका तरुणीला जाळलं गेलं. जिद्दीने शिक्षण पूर्ण करून ही तरुण मुलगी नुकतीच कॉलेजमध्ये प्राध्यापिका म्हणून रुजू झाली होती. तिच्यावर एकतर्फी प्रेम करणाऱ्या प्रेमवीराने ती सकारात्मक प्रतिसाद देत नाही म्हटल्यावर तिच्या अंगावर पेट्रोल टाकून तिला जाळण्याचा प्रयत्न केला. तिला वाचवण्याचे सर्वतोपरी प्रयत्न केले गेले. परंतु ती निरपराध मुलगी मृत्युशी झुंज देत अखेर मरण पावली. काय अपराध होता तिचा. नकार देण्याचा हक्क मुलींनासुद्धा आहे. परंतु अहंकारी आणि सिरफिरे पुरुष हे मान्य करायलाच तयार नसतात. कारण कुटुंबात आणि समाजात त्यांच्यावर तसे संस्कारच होत नाहीत. यासाठी तरुण मुलांना आई वडीलांनी, कुटुंबियांनी नकार पचवण्याची ताकद द्यायला हवी. महिलांचा आदर करायला लहान वयातच शिकवायला हवे.

सर्वांचा असा समज असतो की सुशिक्षितांमध्ये आणि मोठमोठ्या शहरात जेथे महिला घराबाहेर पडून पुरुषांच्या बरोबरीने अर्थार्जन करतात तेथे हुंडाबळींचे प्रमाण कमी असेल अथवा अशा घटना होतच नसतील. परंतु हा समज चुकीचा ठरवणारे अहवाल प्रसिद्धी माध्यमांमधून प्रकाशित झाले आहेत, होत आहेत. हिंसाचाराची, छळाची कारणेही हुंडा प्रितबंधक कायदा निष्प्रभ ठरवणारी आहेत. लग्नात मानपान झाला नाही, हुंडा कमी

दिला, गाडी घेण्यासाठी माहेराहून पैसे आणले नाहीत, चारित्र्यावर संशय अशा असंख्य कारणांवरून विवाहीतेचा मानसिक, शारीरिक छळ, मुंबई शहरात होत असल्याची अधिकृत नोंद आहे. २०१९ मध्ये प्रसिद्ध झालेल्या एका वृत्तानुसार मुंबई शहरात दिवसाला दोन विवाहीता हुंडा प्रथेच्या शिकार होत आहेत. माहितीच्या अधिकारांतर्गत मागवलेल्या माहितीनुसार महाराष्ट्रात वर्ष २०१६, २०१७ आणि २०१८ दरम्यान अनुक्रमे २४८, २३४ आणि २१४ हुंडाबळींची नोंद झाली हे आकडे अधिकृत असून हुंडाबळीच्या व्याख्येत कायदेशीरित्या बसणारी ही प्रकरणे आहेत. हुंडा प्रतिबंधक कायदा १९६१ साली पारीत झाला, लागू झाला. परंतु या कडक कायद्याचा हवा तसा प्रचार प्रसार समाजात न झाल्याने वरील तीन वर्षांत अनुक्रमे केवळ ३८, ३३ आणि ३४ हुंड्याची प्रकरणे दाखल झाली आहेत असे शासनाचे म्हणणे आहे.

हुंड्याची व्याख्या

लग्न ठरत असतांना लग्नाची पूर्व अट म्हणून वरपक्षाने सोन्या चांदीचे दागदागिने, भांडी-कुंडी, रोख रक्कम, मानपान, पोशाख, व्याही भोजने, स्वागत समारंभ, प्रवासखर्च इ. प्रकारचे सर्व खर्च जे वधूपिता करतो म्हणजे “हुंडा”. कायद्यामध्ये केलेली हुंड्याची व्याख्या सोप्या शब्दात लग्नाच्या संबंधात कोणत्याही प्रकारची देवाण घेवाण करणे म्हणजे “हुंडा”. कारण हा केवळ वधूपक्षाच्या इच्छेचा प्रश्न नसून वरपक्षाच्या अवाजवी अपेक्षांचा प्रश्न आहे. आणि या अपेक्षा वधूपक्षाने पूर्ण कराव्या असे म्हणणारा वरपक्ष एक प्रकारे वधूपक्षाला धर्मसंकटातच टाकत असतो. मग वधूपित्याची ऐपत असो वा नसो, या परिस्थितीत वधूपिता स्वतःची ऐपत आणि वरपक्षाच्या अपेक्षा यांचा मेळ घालता घालता मेटाकूटीस येतो.

हुंडा : वसुलीचे दुष्टचक्र

लग्नसमारंभात हुंडा देणे घेणे प्रतिष्ठेचे मानून समाजामध्ये आपली प्रतिष्ठा वाढावी म्हणून मुलीच्या लग्नात “हुंडा” दिला जातो. आणि मुलाच्या लग्नात दामदुपटीने वसूल केला जातो. आणि असे वसुलीचे दुष्टचक्र अव्याहतपणे चालूच आहे. या प्रथेमुळे कित्येक संसार मोडले, कित्येक कुटुंबे उध्वस्त झाली. अनेक अगणीत स्त्रीयांच्या जीवनाची राखरांगोळी झाली. परंतु तरीही पैशाची ही हाव काही कमी होत नाही. अवदैतावर आधारीत भारतीय संस्कृतिला काळीमा फासणारी ही हुंड्याची प्रथा मोडून काढण्यासाठी व्यापक प्रमाणात जनजागृती करण्याची नितांत आवश्यकता आहे. सद्यस्थितीत कायद्याचा प्रचार, प्रसार आणि कठोर अंमलबजावणी यावर लक्ष केंद्रीत करायची नितांत गरज आहे. तरच समानतेचे स्वप्न पुरे होऊ शकते. यासाठी हुंडा प्रतिबंधक कायदा १९६१, कौटुंबिक हिंसाचार कायदा २००५ आणि कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक शोषण रोखण्यासाठीचा २०१३ मध्ये झालेला कायदा या तीनही कायद्यांवर जाणिव जागृतीचे कार्यक्रम महाविद्यालयांतून चळवळीतर्फे आयोजित करण्यात येतात.

जनजागृती साठी महाराष्ट्र आणि इतर प्रांतात प्रचार दौरे

हुंडा रुढीशी निगडित जाती - प्रथा, रुढीप्रियता, अवाजवी समारंभ प्रियता, स्त्रीकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन, स्त्रीशिक्षण, स्त्रीचे आर्थिक स्वातंत्र्य व स्वावलंबन, स्त्री-पुरुष समानता, स्त्रियांना समान संधी इत्यादी प्रश्नांवर जनजागरण करून महाराष्ट्र व इतर प्रांतात चळवळीचा संदेश पोहोचविण्यासाठी प्रचार दौरे आयोजित केले जातात. सुरुवातीपासून चळवळीसाठी तन-मन-धनाने वाहून घेणारे संस्थेचे संस्थापक कै. दा. ब. तथा मामासाहेब कुलकर्णी ही फार मोठी प्रेरक शक्ती चळवळीच्या पाठीशी वर्ष २०११ पर्यंत होती. पूज्य

साने गुरुजींचा प्रदीर्घ सहवास लाभलेले आणि स्वातंत्र्य लढ्यात सक्रिय सहभाग असलेले मामासाहेब हे एक अत्यंत प्रभावी वक्ते होते. त्यांनी विद्यापीठे, महाविद्यालये, राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम, सामाजिक आणि युवा संस्था, तसेच महिला मंडळांतून ५,००० हून अधिक प्रबोधनपर व्याख्याने देऊन १० लाखांहून अधिक युवा नागरिकांना संबोधित केले. संस्थेच्या विद्यमान अध्यक्षा प्रा. शैलजा सांगळे, महिला सक्षमिकरण, आत्मसुरक्षा, मनोबल वृद्धी यासारख्या विषयांवर महाराष्ट्रात विविध ठिकाणी व्याख्याने देतात आणि कार्यशाळांमध्ये मार्गदर्शन करतात. कै. मामासाहेबांची कन्या व चळवळीची महासचिव आशा कुलकर्णी हिने मामासाहेबांचे हे व्रत त्यांच्या निधनानंतर खंडित होऊ न देता पुढे चालू ठेवले असून मामासाहेबांच्या विचारांचा अनमोल वारसा आणि समाजक्रांतीची ही ज्योत समर्थपणे पुढे नेत आहे. या उपक्रमा अंतर्गत आजवर आशा कुलकर्णी यांनी १०० हून अधिक व्याख्यानांचा टप्पा पार केला आहे. त्यात महाराष्ट्रातील अनेक विद्यापीठे तसेच महाविद्यालयांच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग, महिला विकास विभाग तसेच निरंतर व प्रौढ शिक्षण विभागाचे विशेष सहकार्य लाभले आहे. कोविड महामारीच्या काळात ऑनलाईन कार्यक्रम यशस्वी करण्यात आले. अहवालाचे वर्षी ३० कार्यक्रमांतून मार्गदर्शन केले त्याचा तपशील अहवालाच्या इंग्रजी भागात दिला आहे.

चळवळीच्या खजिनदार डॉ. रश्मीताई फडणवीस एक निष्णात स्त्री रोग तज्ज्ञ असून त्याही वैयक्तिक पातळीवर महिलांच्या आरोग्याविषयी विविध माध्यमांतून मोलाचे मार्गदर्शन करतात. महिलांचे आरोग्य ठीक राहिले तरच त्यांचे सक्षमीकरण यशस्वी होईल. त्यामुळे महिलांचे शारीरिक आणि मानसिक आरोग्य महत्वाचे. अहवालाचे वर्षी डॉ. रश्मीताई फडणवीस यांनी खालील जाणीव जागृतीचे कार्यक्रम केले.

(१) ऑगस्ट २०२२ - माऊली शिक्षण प्रसारक मंडळ संचालित देवळीयेथील केंद्रात आबासी माध्यमातून रुग्ण सहाय्य अभ्यासक्रमासाठी मार्गदर्शन, ८० विद्यार्थिनी लाभार्थी. त्यांना पुढील अधिक सरावासाठी संलग्न इस्पितळात शिफारस करणे महत्वाचे कार्य.

(२) सप्टेंबर २०२२ - पं. शशांक कट्टी यांच्या 'सूर संजीवन' तर्फे होणाऱ्या अभ्यासक्रमात सुद्धा मोलाचे योगदान. यात स्त्री शरीररचना - कार्य - मानसिक बदलांचे वैज्ञानिक प्रशिक्षण देऊन स्त्रीने संतुलन कसे राखावे याचे मार्गदर्शन दिले जाते.

(३) अश्मी इंडिया या समुहाने पर्यावरण पूरक sanitary pad च्या जागृतीचे वर्ग घेतले त्यात मार्गदर्शन.

पोस्टर प्रदर्शनातून समाज प्रबोधन

चळवळीच्या महासचिव आशा कुलकर्णी यांनी अतिशय परिश्रमपूर्वक निर्माण केलेले व जतन केलेले हुंड्याचे तसेच स्त्री भ्रूणहत्येचे दुष्परिणाम दाखवणारे भिक्ती चित्र प्रदर्शन तसेच व्यंगचित्रांचे प्रदर्शन अत्यंत आकर्षक व प्रभावशाली असून ते देशातील सर्व प्रांतातून दाखवण्याची योजना असून आतापर्यंत महाराष्ट्र, गोवा, गुजरात, राजस्थान, दिल्ली, मध्यप्रदेश व कर्नाटक या प्रांतांतून ठिकठिकाणी दाखवले गेले आहे. एकूण १०० हून अधिक कार्यक्रमांतून हे प्रदर्शन लाखो लोकांनी पहिले. या उपक्रमांबद्दल जाणकारांनी आणि मान्यवरांनी उत्तम अभिप्राय नोंदवले आहेत. पहिली राज्यस्तरीय भिक्तीचित्र स्पर्धा १९७७ च्या मे महिन्यात घेण्यात आली. त्या स्पर्धेचे पारितोषिक वितरण आणि प्रदर्शनाचे उद्घाटन मुंबईचे तत्कालीन महापौर श्री. मनोहर जोशी यांचे हस्ते झाले होते. पुढे २५ सप्टेंबर १९८३ रोजी चळवळीच्या दशवार्षिक अहवाल प्रकाशन प्रसंगी दुसऱ्या राष्ट्रीय स्तरावर

आयोजित स्पर्धेचे पारितोषिक वितरण आणि प्रदर्शनाचे उद्घाटन महाराष्ट्र राज्याचे तत्कालीन महासंचालक माहिती आणि जनसंपर्क विभाग श्री. मोहनराव पाटील यांचे शुभहस्ते करण्यात आले होते. या दोन्ही स्पर्धांचे परीक्षण कॅम्प्लिन प्रा. लिमिटेडच्या उपाध्यक्षा श्रीमती रजनीताई दांडेकर यांनी केले तसेच स्पर्धेसाठी व प्रदर्शनासाठी आर्थिक सहाय्य केले. या भव्य प्रदर्शनाचे उद्घाटन नवशक्ती दैनिकाचे तत्कालीन संपादक श्री. पु. रा. बेहेरे यांचे हस्ते झाले. २०१३ साली हुंडाविरोधी सप्ताहादरम्यान तसेच कै. मामासाहेब कुलकर्णी यांच्या जन्मशताब्दी वर्षा निमित्ताने महाराष्ट्रातील चित्रकला महाविद्यालयातील कलाकार विद्यार्थ्यांनी चितारलेल्या भित्तिचित्रांचे नवीन प्रदर्शन निर्माण केले असून 'हुंडा' आणि 'स्त्रीभ्रूणहत्या' या दोन विषयांवर १२६ उत्कृष्ट कलाकृतींची भर यात पडली आहे. या प्रभावी माध्यमातून समाज प्रबोधन साधले जात आहे. या नवीन प्रदर्शनाचे उद्घाटन मुंबईचे मा. महापौर श्री. सुनील प्रभू यांचे शुभहस्ते ५ डिसेंबर २०१२ रोजी झाले.

हुंडाविरोधी चळवळीचे नाविन्यपूर्ण भेटकार्ड

संस्थेने कोणत्याही शुभ प्रसंगी वापरता येईल असे नाविन्यपूर्ण भेटकार्ड तयार केले आहे. सदरहू कार्डावर नववधूवरांचा बाहुल्यांच्या रुपात बहुरंगी फोटो छापलेला असून आतील बाजूस महात्मा गांधींचा हुंड्याबाबत तरुणांना संदेश प्रसिद्ध केला आहे. संस्थेच्या महासचिव आशा कुलकर्णी यांनी कलात्मक रीतीने नववधूवरांच्या बाहुल्या तयार करून या भेटकार्डाची निर्मिती केली आहे. संस्थेस अल्पशी देणगी देऊन ही भेटकार्डे सर्वास उपलब्ध आहेत.

समाजात विचार मंथनासाठी विविध विषयांवर स्पर्धा

(१) जाणीव जागृतीच्या विविध उपक्रमांबरोबरच विविध सामाजिक समस्यांवर समाजातील सर्व स्तरांवर विचार मंथन व्हावे या उद्देशाने १९७४

पासून चळवळीतर्फे साहित्य लेखन स्पर्धा आयोजित केल्या जात आहेत, याची आपल्याला कल्पना आहेच. मागील दहा वर्षात २०१४, २०१६ आणि २०१९ अशा तीन राज्यस्तरीय खुल्या लघुकथा लेखन स्पर्धा यशस्वी पार पडल्या. दर स्पर्धेत महाराष्ट्रातील १७ ते १८ जिल्ह्यांमधून सरासरी १२५ ते १३० लघुकथा सादर झाल्या. परीक्षण दिग्गज साहित्यिकांनी केले. त्यातील पहिल्या पाच पारितोषिक प्राप्त लघुकथा घेऊन एक कथा संग्रह प्रकाशित करण्याचे संस्थेने ठरवले. प्रेरणादायी साहित्य निर्मिती या उपक्रमा अंतर्गत 'शलाका' हा लघुकथा संग्रह २९ मे २०२२ रोजी प्रकाशित झाला.

अहवालाचे वर्षी राज्यस्तरीय खुली निबंध स्पर्धा घेतली होती. विषय होता : २१व्या शतकात हुंडा प्रथेचे वास्तव. स्पर्धेचे परीक्षण चळवळीच्या कार्यकारिणी सभासद श्रीमती सुजाता नरसाळे यांनी केले. स्पर्धेचे ४९ वे वर्ष होते. महाराष्ट्राच्या अनेक जिल्ह्यांतून निबंध दाखल झाले. पारितोषिक वितरण संस्थेच्या ४९ वर्धापन दिना निमित्ताने आयोजित विशेष कार्यक्रमात झाले. प्रथम क्रमांकाचा जगन्नाथ परळकर चषक पुण्याच्या डॉ. शुभदा गद्रे यांना मिळाला. स्पर्धेचा निकाल खालील प्रमाणे :-

क्र. विजेत्याचे नांव

पारितोषिक

प्रथम डॉ. शुभदा गद्रे, कोथरुड, पुणे

जगन्नाथ परळकर ट्राफी
रोख रु. १५००/-
तसेच प्रशस्तिपत्र.

द्वितीय (१) सुनेत्रा टिल्लू, गोरेगाव, मुंबई.

रोख रु. ५००/-
प्रशस्तिपत्र

विभागून (२) संध्या यादवाडकर, मुलुंड, मुंबई

रोख रु. ५००/-
प्रशस्तिपत्र

तृतीय (१) श्रद्धा वझे, कल्याण.

रोख रु. ५००/-

प्रशस्तिपत्र

सात उत्तेजनार्थ प्रशस्तिपत्रे

वीणा बाविस्कर - जळगाव	प्रशस्तिपत्र
श्रीपाद टेंबे, पुणे.	प्रशस्तिपत्र
बकुल बोरकर, विलेपार्ले, मुंबई.	प्रशस्तिपत्र
रेखा नाबर, माहीम, मुंबई.	प्रशस्तिपत्र
शिवप्रसाद पाटील, कोल्हापूर.	प्रशस्तिपत्र
आशा भिरंगी, भांडुप, मुंबई	प्रशस्तिपत्र
दीप्ती कोळंबकर, विक्रोळी, मुंबई.	प्रशस्तिपत्र

सर्व विजेत्यांचे तसेच सहभागी स्पर्धकांचे अभिनंदन व आभार !

(२) मागील ३५ वर्षांपासून राज्यातील विविध विद्यापीठांशी सलग्न महाविद्यालयांसाठी वक्तृत्व, घोषवाक्य, पथनाट्य, वादविवाद स्पर्धांचे आयोजन केले जाते. या स्पर्धा दरवर्षी मुंबई (दोन्ही जिल्हे : शहर व उपनगर) नवीमुंबई, रायगड, ठाणे, पुणे, नागपूर, जळगाव, धुळे, नंदुरबार, कोल्हापूर, औरंगाबाद अशा विविध जिल्ह्यांतून आयोजित केल्या जातात. महाराष्ट्रात पुणे येथील मराठवाडा मित्रमंडळ वाणिज्य महाविद्यालय हे एकमेव असे महाविद्यालय आहे जेथे गेली ३० वर्षे सातत्याने हा उपक्रम राबवला जात आहे.

मागील ३५ वर्षांत अनेक प्रभावी वक्ते या स्पर्धा मधून तयार झाले आहेत. याच उपक्रमा अंतर्गत युवा दिनाच्या निमित्ताने स्वामी विवेकानंद यांच्या जयंतीच्या दिवशी १२ जानेवारीला राज्यस्तरीय आंतर विद्यापीठ वक्तृत्व स्पर्धांचे आयोजन १९७९ ते २०१८ असे ३० वर्षे केले गेले. परंतु शेवटची

४ ते ५ वर्षे प्रतिसाद अतिशय अत्यल्प असल्याने ३० वर्षांनंतर नाईलाजाने हा उपक्रम आंतर विद्यापीठ स्पर्धाऐवजी राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन वक्तृत्व स्पर्धेत परावर्तीत करण्यात आला. परंतु कोविड - १९ महामारीमुळे दोन वर्षे लॉकडाऊन लागला आणि वक्तृत्व स्पर्धा होऊ शकल्या नाहीत. त्यामुळे नोव्हेंबर २०२० मध्ये ऑन लाईन राज्यस्तरीय घोषवाक्य स्पर्धा (१) हुंडा प्रथेचे दुष्परिणाम आणि (२) स्त्री भ्रूण हत्येचे दुष्परिणाम या दोन विषयांवर गुगल क्लास रूमच्या माध्यमातून आयोजित करण्यात आल्या. या स्पर्धेत महाराष्ट्रातील २२ महाविद्यालयांतून ३५ विद्यार्थ्यांनी १४९ घोषवाक्ये स्पर्धेसाठी दाखल केली. वर्ष २०२२-२३ पासून पुन्हा वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात येत आहे.

(३) १९८५ या वर्षापासून महाराष्ट्रातील सर्व वरिष्ठ महाविद्यालयांसाठी राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन निबंध लेखन स्पर्धा विविध सामाजिक विषयांवर आयोजित केल्या जात. दरवर्षी महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांतून सरासरी ३०० ते ३५० विद्यार्थी भाग घेत. परंतु लिखाणाचा दर्जा दिवसेंदिवस खूपच खालावलेला दिसून आला. त्यामुळे निबंध लेखन स्पर्धेना विराम द्यावा लागला. परंतु कोविड - १९ महामारीमुळे गेली दोन वर्षे लॉकडाऊन लागला आणि म्हणून राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन निबंध लेखन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. ऑनलाईन शिक्षणामुळे मुलांच्या लेखन क्षमतेवर, विचार शक्तीवर, आकलन क्षमतेवर झालेला परिणाम पाहून पालक आणि शिक्षकांची चिंता वाढली आहे, तसेच भाषा विषयात विद्यार्थी मागे पडत असल्याचे निरीक्षण नोंदवण्यात आलेले असताना या निबंध स्पर्धेला मिळालेल्या अभूतपूर्व प्रतिसादाला बघून वेगळाच निष्कर्ष निघत आहे. विशेष बाब ही की गेल्या ३४ वर्षांपासूनच्या या उपक्रमात लॉकडाऊनमुळे खंड पडला नाही. वर्ष २०२१-२२ चे निबंधाचे विषय होते (१) कोविड - १९ महामारीने

काय शिकवले ? (२) सोशल मीडिया शाप की वरदान (३) २१ व्या शतकात धर्माचे स्थान. महाराष्ट्राच्या कानाकोपऱ्यातून मराठी, हिंदी, आणि इंग्रजी या तिन्ही भाषांमध्ये २२८ महाविद्यालयांतून ८४३ निबंध स्पर्धेत दाखल झाले. पहिल्या विषयावर ९२ महाविद्यालयांतून ४०४ निबंध, दुसऱ्या विषयावर ८७ महाविद्यालयांतून ३३९ आणि तिसऱ्या विषयावर ४९ महाविद्यालयांतून १०० असे एकूण ८४३ निबंध असा उत्स्फूर्त प्रतिसाद हेच दर्शवतो की युवा पिढीची लेखन क्षमता अबाधित असून युवकांची सकारात्मक विचार शक्ती समाजाला आणि पर्यायाने देशाला उज्वल भविष्य देण्यासाठी सक्षम आहे.

मागील ३५ वर्षांपासून आंतर महाविद्यालयीन लघुकथा लेखन, पथनाट्य तसेच लघुपट स्पर्धा आयोजित केल्या जात आहेत. २०२२-२३ या अहवालाचे वर्षी राज्यस्तरीय आंतर महाविद्यालयीन पत्र लेखन स्पर्धेचे आयोजन केले होते. स्पर्धेचा विषय : भारतातील युवा रोजगारा संदर्भात शिक्षण आणि अर्थव्यवस्थेचे वर्तमान धोरण या बाबत भारताच्या पंतप्रधानांना पत्र. स्पर्धेचा तपशीलवार निकाल अहवालाच्या इंग्रजी भागात वाचता येईल.

तक्रार निवारण केंद्र

स्त्रियांना त्यांच्या दैनंदिन जीवनात येणाऱ्या अडचणी, त्यांच्यावर होणारे अन्याय, अत्याचार, कौटुंबिक हिंसाचार, हुंड्यासाठी छळ, हुंडाबळी व आत्महत्येची प्रकरणे यांत चळवळ सातत्याने सुरुवातीपासूनच पीडित स्त्रियांना मार्गदर्शन करीत आहे. तक्रारी संबंधितांकडे कारवाईसाठी पाठवल्या जातात तसेच त्याचा पाठपुरावा केला जातो.

यात जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण तसेच जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी व संरक्षण अधिकारी, हुंडाप्रतिबंध अधिकारी यांची मदत मोलाची ठरते. चळवळीतर्फे पीडित महिलांसाठी एक हेल्पलाईन सुद्धा चालविली जाते.

रोज सायंकाळी ५ ते ७ या वेळेत महिला ०२२-२६८३६८३४ या दूरध्वनी क्रमांकावर संपर्क साधू शकतात. तसेच महासचिव आशा कुलकर्णी यांचा भ्रमणध्वनी सुद्धा या मदतीसाठी तत्पर असतो. ९८९९३७३५२२ अथवा ९८९९५३९९९३.

भावी शिक्षकांसाठी विशेष उपक्रम

भावी पिढी संवेदनशील व अभ्यासू व्हावी या उद्देशाने चळवळ अनेक शैक्षणिक उपक्रम राबवत आहे. मागील १५वर्षांपासून बी. एड.च्या विद्यार्थ्यांसाठी आंतरमहाविद्यालयीन वक्तृत्व, निबंध, वादविवाद, पथनाट्य इ. स्पर्धांचे आयोजन केले जाते. यातून भावी शिक्षकांना विविध विषयांचा अभ्यास करण्याची संधी मिळते.

हुंडाविरोधी दिवस आणि सप्ताह

हुंडा प्रथा ही स्त्री-पुरुष समानतेच्या तत्वांशी विसंगत प्रथा आहे. भारताच्या राज्य घटनेत 'स्त्री-पुरुष समानता, सर्वांना समान न्याय आणि सर्वांना समान संधी' ही मूलतत्वे मान्य करून स्वीकारण्यात आली आहेत. भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर १९४९ साली २६ नोव्हेंबर रोजी आपली पवित्र राज्यघटना तयार झाली आणि जगातील सर्वात मोठ्या लोकशाहीने या राज्यघटनेचा स्विकार केला. परंतु ही मूलतत्वे केवळ घटनेच्या पुस्तकातच राहिली आहेत, या तत्वांचा प्रत्यक्ष जीवनात अंमल झालाच नाही. या पार्श्वभूमीवर चळवळीने २६ नोव्हेंबर हा 'हुंडाविरोधी दिवस' पाळण्याचे ठरवले. संस्थेचे संस्थापक मामासाहेब कुलकर्णी यांनी शासनाला निवेदन दिले की शासकीय पातळीवर हा दिवस पाळण्यात यावा. या निवेदनाचा त्यांनी सहा ते आठ वर्षे पाठ पुरावाही केला. आणि विशेष बाब म्हणजे हुंडा प्रथेचे गंभीर असे दुष्परिणाम बघून चळवळीच्या या विनंतीला मान देऊन महाराष्ट्र शासनाने सुद्धा राज्यपालांच्या

स्वाक्षरीने विशेष परिपत्रक जारी करून राज्यातील सर्व जिल्ह्यात शासकीय पातळीवर २६ नोव्हेंबर हा हुंडाविरोधी दिवस व पुढील सप्ताह पाळण्यात यावा असे आदेश दिले. चळवळीच्या कार्याला मिळालेला हा महाराष्ट्र सरकारचा बहुमोल पाठिंबाच म्हणावा लागेल. दरवर्षी महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांची रॅली आयोजित केली जाते. २६ नोव्हेंबर २०१८ रोजी महाराष्ट्र पोलीसच्या अतिरिक्त महासंचालक डॉ. प्रज्ञा सरवदे (आय. पी. एस.) यांनी तर २०१९ साली मुंबई उपनगराचे जिल्हाधिकारी श्री. बोरकर (आय. ए. एस.) यांनी रॅलीला संबोधित केले. या सप्ताहा दरम्यान अनेक उपक्रम राबविले जातात. अहवालाचे वर्षी (२०२२-२३) हुंडाविरोधी रॅलीला अभूतपूर्व प्रतिसाद मिळाला. मुंबईच्या उपनगरातील एकूण २८ महाविद्यालयांचे ४५० विद्यार्थी - विद्यार्थिनी आणि शिक्षक सहभागी झाले. साठ्ये महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. माधव राजवाडे यांनी पदयात्रेचे स्वागत केले आणि उपस्थित सहभागींना हुंडाविरोधी शपथ दिली तसेच संबोधित केले. २६ नोव्हेंबर हा दिवस 'संविधान दिवस' असल्याने त्या नंतर चळवळीतर्फे महाविद्यालयाच्या ग्रंथालयासाठी संविधानाची मराठी प्रत प्राचार्यांना भेट देण्यात आली. हुंडाविरोधी दिवसानिमित्त मुंबईच्या शहर आणि उपनगरातील महाविद्यालयांसाठी हुंडा आणि स्त्री भ्रूणहत्या या विषयांवर आंतर महाविद्यालयीन पथनाट्य स्पर्धा आयोजित केल्या होत्या. या स्पर्धेत ११ पथनाट्ये सादर झाली. स्पर्धेचे परीक्षण नाट्यक्षेत्रातील अभ्यासक श्री. विश्वास सोहोनी आणि श्रीमती चित्रा वाघ यांनी केले. पदयात्रेचे फोटो आणि पथनाट्य स्पर्धेचा निकाल अहवालात इतरत्र देण्यात आला आहे. पुढे हुंडाविरोधी सप्ताहात वरिष्ठ महाविद्यालयांसाठी राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा आणि मुंबई शहर आणि उपनगरातील कनिष्ठ महाविद्यालयांसाठी वक्तृत्व स्पर्धांचे आयोजन केले होते. सप्ताहाचा तपशील, पारितोषिक वितरणाचे फोटो आणि स्पर्धांचा निकाल अहवालाच्या इंग्रजी भागात देण्यात आला आहे.

‘समाज प्रगतीस माझे सहाय्य’ या विषयावर निवेदनमाला.

राष्ट्रोन्नतीसाठी, समाज प्रगतीसाठी विविध प्रकारे सहाय्य करणाऱ्या सामाजिक कार्यकर्त्यांचा आणि संस्थांचा प्रत्यक्ष परिचय घडवून नागरिकांस समाज क्रांतीमध्ये सहभागी करून घेण्याच्या दृष्टीने चळवळीने १९८२ सालापासून ‘समाज प्रगतीस माझे सहाय्य’ या विषयावर निवेदन मालिका सुरू केली. या अभिनव योजनेस उत्स्फूर्त असा प्रतिसाद आम जनतेकडून मिळाला. पंधरा वर्षात या उपक्रमात विविध क्षेत्रांतील सामाजिक कार्यकर्त्यांनी आणि संस्थांच्या कार्याची ओळख झाली. या निवेदनमालेचे पहिले पुष्प गुंफले हिंगणे महिलाश्रमाच्या श्रीमती शांताबाई परांजपे यांनी. शांताबाईंनी आयुष्यभर पायपीट करून आश्रमातील अनाथ महिलांच्या उन्नतीसाठी मदत म्हणून लाखो रुपयांची भाऊबीज सामान्य जनतेकडून मिळवली.

‘समाज प्रगतीस माझे सहाय्य’ या व्याख्यानमालेत शांताबाई परांजपे यांच्या व्यतिरिक्त राजा राजवाडे - ज्येष्ठ साहित्यिक, लीलाधर हेगडे - सानेगुरुजी कथामाला, प्रकाशबुवा मुळे - रामदास भक्त, सुनंदा भट - आदर्श शिक्षिका व सामाजिक कार्यकर्त्या, कमलाताई बडवे - सामाजिक कार्यकर्त्या पंढरपूर, डॉ. पां. वि. चंद्रात्रे - मराठी विज्ञान परिषद मुंबई, अभया शहाणे - प्रकल्प अधिकारी, समाज कल्याण विभाग, अरविंद पटवर्धन - पोलीस उपायुक्त मुंबई, चंद्रशेखर वाघ - पत्रकार, उपसंपादक लोकसत्ता मुंबई, आकाशानंद देशपांडे - दूरदर्शन निर्माता मुंबई. या व अश्या अनेक दिग्गज व्यक्तींचा समावेश आहे. हा उपक्रम १९८२ सालापासून साधारणपणे १५ वर्षे राबवला. जनतेचा प्रतिसादही उत्तम होता, परंतु हळूहळू जसा काळ गेला तशी लोकांची अभिरुची बदलू लागली. श्रोत्यांची संख्या रोडावली. या कारणास्तव १९९९ नंतर हा उपक्रम थांबला. पुढे २००७ मध्ये संस्थापक सदस्या राधाबाई

कुलकर्णी यांच्या निधनानंतर त्यांच्या स्मरणार्थ मामासाहेबांनी जिल्हास्तरीय विधायक कार्यकर्ती पुरस्कार देण्यास सुरुवात केली. त्यामुळे त्या निमित्ताने काही प्रमाणात समाज प्रगतीस सहाय्य करणाऱ्या विधायक कार्यकर्त्यांचे अनुभव ऐकण्याची संधी दरवर्षी मिळत आहे.

हुंडाविरोधी चळवळीतर्फे गुणवंतांचा गौरव

(१) **विधायक कार्यकर्ती पुरस्कार** : चळवळीच्या संस्थापक सदस्या कै. सौ. राधाबाई कुलकर्णी यांचे स्मरणार्थ मागील बारा वर्षांपासून सामाजिक क्षेत्रात काम करणाऱ्या महिलांसाठी विधायक कार्यकर्ती पुरस्कार देण्यात येतो. स्वातंत्र्य लढ्याच्या काळात १९४२ ते १९४७ दरम्यान जेव्हा पूज्य साने गुरुजी ब्रिटिश सरकारच्या ससेमिन्यापासून वाचण्यासाठी भूमिगत झाले आणि वेशांतर करून वणवण करीत असत. तेव्हा त्यांना स्वतः स्वयंपाक करून पोटभर जेवू घालून त्यांची काळजी घेण्याचे भाग्य लाभलेल्या कै. सौ. राधाबाई यांचे हुंडाविरोधी चळवळीच्या ४५ वर्षांच्या प्रदीर्घ वाटचालीत स्वतःचे राहते घर चळवळीच्या कार्यासाठी देण्यापासून तर पीडित महिलांचे सांत्वन करून प्रसंगी त्यांना चार घास भरवून धीर देण्यापर्यंत फार मोठे योगदान होते. त्यांच्या स्मरणार्थ दिला जाणारा हा पुरस्कार दरवर्षी एका जिल्ह्यासाठी जाहीर होतो. आजवर खालील तेरा जिल्ह्यांतील विधायक कार्य करणाऱ्या तेरा झुंजारू महिलांना सन्मानित केले आहे. ६ फेब्रुवारी २००७ रोजी राधाबाईंचे निधन झाले व हा पुरस्कार मे २००८ पासून देण्यात येत आहे. जळगाव, अहमदनगर, अकोला, अमरावती, औरंगाबाद, बीड, भंडारा-गोंदिया (संयुक्त), बुलडाणा, चंद्रपूर, धुळे, गडचिरोली, जालना आणि कोल्हापूर या तेरा जिल्ह्यांच्या अनुक्रमे प्रा. शीला पाटील, डॉ. सुधा कांकरिया, ऍडव्होकेट संगीता भाकरे, श्रीमती नलिनी फुसे, डॉ. रश्मी बोरीकर, प्रा. सविता शेट्टे, डॉ. तेजस्विनी भुस्कुटे, डॉ. इंदुमती लहाने, डॉ. पारोमिता गोस्वामी, श्रीमती मीना भोसले, श्रीमती शुभदा देशमुख,

ऍडव्होकेट कल्पना त्रिभुवन, आणि श्रीमती राजश्री साकळे या पुरस्कारार्थींना सन्मानित करण्यात आले आहे. पुरस्काराचे स्वरूप : मानधन रु.१०,०००/- सन्मानपत्र, स्मृतिचिन्ह, खादी सुताचा हार, आणि साडी व श्रीफळ असे असून कुलकर्णी कुटुंबीयांनी या पुरस्काराचा संपूर्ण आर्थिक भार उचलला आहे.

(२) सेवाव्रती डॉक्टर पुरस्कार : मागील ६ वर्षांपासून म्हणजेच वर्ष २०१५-१६ पासून कै. शकुंतला परळकर यांच्या स्मरणार्थ सेवाव्रती डॉक्टर पुरस्कार देण्यात येतो. आतापर्यंत खालील सहा डॉक्टरांना सन्मानित करण्यात आले आहे. डॉ. सुरेखा धुरंधर - विलेपार्ले, डॉ. नीळकंठ श्रीकृष्ण फडके - कर्जत, डॉ. अरुण पाटील डोंबिवली, डॉ. विश्वास सापटनेकर - ठाणे, डॉ. भारती कोंडविलकर आणि डॉ. आशीष देशपांडे - विलेपार्ले. पुरस्काराचे स्वरूप मानधन रु.१०,०००/- सन्मानपत्र, सन्मानचिन्ह, खादी सुताचा हार, शाल आणि श्रीफळ असे असून आर्थिक भार संस्थेच्या सह खजिनदार आणि शकुंतला परळकर यांच्या कन्या डॉ. रश्मी फडणवीस यांनी उचलला आहे.

(३) साने गुरुजी युवा पुरस्कार : मामासाहेबांनी युवा पिढीच्या सर्वांगीण विकासाचा ध्यास घेतला होता. युवा पिढी म्हणजे देशाचे भविष्य! युवकांना अंधश्रद्धेपासून परावृत्त करण्यासाठी, त्यांच्या विचारांची दिशा विज्ञाननिष्ठित व्हावी, आधुनिक युगात बलसागर भारत घडवण्याचे स्वप्न त्यांनी पाहिले, यासाठी तरुणांनी सक्षम व्हावे म्हणून मामांनी आयुष्य वेचले. वयाच्या ९८व्या वर्षापर्यंत विविध विद्यापीठे आणि महाविद्यालयातून ते जाणीव जागृतीसाठी, युवकांशी संवाद साधण्यासाठी, व्याख्यानांसाठी जात होते. मृत्यूपूर्वी जवळजवळ ३० ते ३५ वर्षांच्या दीर्घ काळात त्यांनी ५ हजारांहून अधिक युवा सक्षमीकरणाचे कार्यक्रम यशस्वी केले. या कार्यासाठी त्यांनी भारतभर प्रवास केला, महाराष्ट्र तर अक्षरशः पिंजून काढला. मामा साने गुरुजींचे विद्यार्थी / अनुयायी. गुरुजींचा प्रदीर्घ सहवास त्यांना लाभलेला आणि म्हणून हे सर्व शक्य

झाले. ते केवळ सानेगुरुजींच्या प्रेरणेने आणि आशीर्वादाने अशी मामासाहेबांची धारणा होती.

३ ऑक्टोबर २०११ रोजी मामांना देवाज्ञा झाली. त्यानंतरचे वर्ष मामांच्या जन्मशताब्दीचे वर्ष होते. त्या निमित्ताने वर्ष २०१२-१३ पासून मामासाहेबांच्या स्मरणार्थ व साने गुरुजींच्या नावाने साने गुरुजी युवा पुरस्कार दरवर्षी युवा दिनाच्या निमित्ताने दोन युवकांना देण्यात येतो. या पुरस्काराचे स्वरूप असते : मानधन रु.१०,०००/-, सन्मानपत्र , चांदीचे सन्मानचिन्ह, ग्रंथभेट आणि खादीच्या सुताचा हार (मामांनी आजीवन खादी वापरली ते खरंच एकादशव्रताचे पालन करणारे गांधीवादी होते) या पुरस्काराचा संपूर्ण खर्च कुलकर्णी कुटुंबीयांतर्फे विशेषतः मामानी कुटुंबियांसाठी मागे ठेवलेल्या पुंजीतून केला जातो. मामा नेहमी म्हणत आपल्या स्वतःच्या मिळकतीतून कुटुंबाच्या चरितार्थासाठी लागणारा निधी वगळता उरलेला पैसा समाजाचा असतो आपण त्याचे केवळ विश्वस्त असतो.

गेल्या दहा वर्षांत वीस असे पुरस्कार दिले गेले आहेत.

वर्ष १ ले :

(१) **स्विटी प्रकाश पाटे - चाळीसगाव, जिल्हा जळगाव - एरोस्पेस इंजिनीअर नासामध्ये एका वर्षात दोन प्रोजेक्ट्स सादर करणारी पहिली भारतीय युवा वैज्ञानिक युवती.** (जानेवारी २०१३) आज स्विटी नासा मध्ये संशोधक (Research Scientist) या पदावर कार्यरत आहे.

(२) **धीरज राजेंद्र जाधव - पुणे - इलेक्ट्रॉनिक्स इंजिनिअर - नासाच्या मंगळयानातील संदेश यंत्रणेसाठी मोलाचे संशोधन.** (जानेवारी २०१३)

(३) अलंकार शशिकांत कोतवाल - ठाणे - जागतिक स्तरावर सायन्स ऑलिम्पियाड मध्ये सुवर्ण पदक मिळवून भारतीय चमूला यश देणारा युवा वैज्ञानिक. (जानेवारी २०१३)

(४) जयश्री जानू खरपडे - वाडा, जिल्हा ठाणे - प्रतिकूल परिस्थितीत संघर्षमय जीवनात स्वतःचे मनोधैर्य वाढवून इतरांना प्रेरणा देणारी आदिवासी युवती (जानेवारी २०१३)

वर्ष २ रे :

(५) सजल सुरेश कुलकर्णी - नागपूर - बायोटेकनॉलॉजिस्ट युवा वैज्ञानिक (जानेवारी २०१४)

(६) डॉ.प्रियदर्श तुरे : मेळघाट, अमरावती - जीवाची पर्वा न करता दुर्गम भागात वैद्यकीय सेवा पुरवणारा एक युवा डॉक्टर. (जानेवारी २०१४)

वर्ष ३ रे :

(७) अजिंक्य हेमंत पाटील - नाशिक - रेडिओ ऍस्ट्रॉनॉमि विषयात संशोधनासाठी नेदरलँड्स येथे १२ कोटीची शिष्यवृत्ती मिळवणारा एकमेव भारतीय युवा (जानेवारी २०१५)

(८) अभिषेक निर्मल हुंबड - बंगलोर - जागतिक स्तरावर तीस वर्षांखालील तीस प्रतिभावान व्यक्तींमध्ये एक स्थान मिळविणारा एकमेव भारतीय युवा अभियंता. (जानेवारी २०१५)

वर्ष ४ थे :

(९) सचिन बंडोपंत तळेकर - राधानगरी, कोल्हापूर - प्रदूषणावर मात करण्यासाठी जैव तंत्रज्ञानात उल्लेखनीय संशोधन करणारा युवा वैज्ञानिक (जानेवारी २०१६)

(१०) सायली मकरंद चुरी - माहीम, मुंबई - विदेशी भाज्या व फळे लागवडीच्या क्षेत्रात उल्लेखनीय योगदान देणारी कृषितदन्य युवती (जानेवारी २०१६)

वर्ष ५ वे :

(११) विराज विनायक रानडे : नाशिक - पर्यावरण रक्षणार्थ लोकोपयोगी संशोधन करणारा युवा वैज्ञानिक (जानेवारी २०१७)

(१२) जान्हवी विलास लोकेगावकर : चेंबूर, मुंबई - राष्ट्रीय सेवा योजना गटाचे, दिल्ली येथे प्रजासत्ताक दिनी राजपथावर संचलनाचे नेतृत्व करणारी युवती (जानेवारी २०१७)

वर्ष ६ वे - :

(१३) रुपाली रवींद्र माळी - सोनगीर, धुळे - एका सामान्य गरीब शेतकरी कुटुंबातील रुपाली माळीने युवक कल्याण आणि महिला सक्षमीकरण या क्षेत्रात दिलेल्या उल्लेखनीय योगदानाबद्दल युवा पुरस्काराचा मान. (जानेवारी २०१८)

(१४) प्रथमेश सोमा हिरवे - पवई, मुंबई - अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीतून आलेल्या प्रथमेशने भारतीय अंतरिक्ष संशोधन अनुसंधान मधील संशोधनासाठी स्वतःची गुणात्मक योग्यता अधोरेखित करत सोळा हजार अभियंता उमेदवारांतून पाचव्या क्रमांकाची निवड मिळविली. (जानेवारी २०१८)

वर्ष ७ वे - :

(१५) आदित्य दिनकरराव कुलकर्णी - परभणी - तंत्रज्ञानाच्या योग्य वापराने आरोग्य क्षेत्रात केलेल्या उल्लेखनीय संशोधनाबद्दल आदित्यला जागतिक आरोग्य संघटनेने तसेच ब्रिटनच्या राणी एलिझाबेथने सन्मानित केले आहे असा युवा वैज्ञानिक. (जानेवारी २०१९)

(१६) **अमोल शिवाजी राठोड - परभणी, जिल्हा अहमदनगर -** अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीत ग्रामीण भागातील अनाथ, निराधार बालकांच्या सर्वांगीण विकासासाठी दिलेल्या रचनात्मक योगदानाबद्दल आदिवासी, बंजारा, कातकरी समुदायातील बालकांसाठी अनेक उपक्रम राबवल्याबद्दल साने गुरुजी युवा पुरस्काराने सन्मानित. (जानेवारी २०१९)

वर्ष ८ वे :

(१७) **रोहिणी अनुराधा नरेंद्र जोशी - पुणे -** जागतिक पातळीवर महिला गणित ऑलिम्पियाडमध्ये भारताला प्रथमच रौप्य पदकाचा सन्मान मिळवून देऊन स्वतःची गुणात्मक योग्यता अधोरेखित करणारी पहिली मराठी संशोधक युवती. रोहिणीला साने गुरुजी युवा वैज्ञानिक पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. (जानेवारी २०२०)

(१८) **तन्वीर तमन्ना अस्लम इनामदार - पुणे -** तंत्रज्ञानातील संशोधनाचे कौशल्य समाजोन्नतीसाठी वापरून केलेल्या समाजकार्यातील भरीव योगदानाबद्दल युवा वैज्ञानिक पुरस्कार देण्यात आला. तन्वीरला संयुक्त राष्ट्राद्वारा कर्मवीर चक्र आणि युवा पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे. मागील तीन वर्षांत तन्वीरने पेटंटसाठी एकापेक्षा अधिक अर्ज दाखल केले आहेत. (जानेवारी २०२०)

वर्ष ९ वे :

(१९) **डॉ. कोमल शामला कासा मडावी - सिरोंचा - जिल्हा गडचिरोली -** अतिशय प्रतिकूल परिस्थितीत मेहनत आणि चिकाटीच्या जोरावर वैद्यकीय शिक्षण पूर्ण करून आदिवासी समाजाच्या माडिया जमातीतील पहिली महिला डॉक्टर बनण्याचा विक्रम प्रस्थापित केला आहे. (जानेवारी २०२३)

(२०) **संदीप सुधा सुभाष दहिसरकर** - प्राचीन भारतीय संस्कृती आणि पुरातत्त्व शास्त्रात उल्लेखनीय योगदान दिले. विविध शिल्पे, शिल्पकार, प्राचीन मंदिरे, ऐतिहासिक स्मारके, महत्वाच्या स्थानांचा इतिहास, महान व्यक्ती आणि त्यांचे कार्य अश्या अनेक विषयांवर शोध निबंध प्रकाशित, तसेच अनेक कार्यशाळांचे आणि हेरीटेज पदयात्रांचे यशस्वी आयोजन. तरुण वयातच 'दि पाठारे क्षत्रिय ऑफ बॉम्बे' आणि 'पारले ज्ञात-अज्ञात' ही दोन पुस्तके प्रकाशित. (जानेवारी २०२३.)

(४) **साने गुरुजी आदर्श शिक्षक पुरस्कार** : २०१९ वर्षापासून साने गुरुजी आदर्श शिक्षक पुरस्कार देण्यास सुरुवात केली असून पहिला पुरस्कार सुप्रसिद्ध लेखक आणि अध्यापक श्री. हेरंब कुलकर्णी - अहमदनगर आणि दुसरा २०२२ मध्ये अमरावतीच्या प्रश्नचिन्ह निवासी आश्रम शाळेचे संस्थापक आणि अध्यापक श्री. मतीन भोसले यांना देण्यात आला. पुरस्काराचे स्वरूप : मानधन रु.१०,०००/-, सन्मानपत्र, सन्मानचिन्ह, ग्रंथभेट, आणि खादी सुताचा हार, असे असून या पुरस्काराचा आर्थिक भार संस्थेच्या महासचिव आशा कुलकर्णी आणि सह-खजिनदार डॉ. रश्मी फडणवीस यांनी उचलला आहे.

सामाजिक विषयांवर परिसंवाद

विविध सामाजिक विषयांवर विचारमंथन व्हावे आणि विविध क्षेत्रातील प्रसिद्ध वक्त्यांचे विचार ऐकण्याचे जनसामान्यांना संधी उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने संस्थेने १९८५ पासून खालील विषयांवर परिसंवाद आयोजित केले गेले. (१) स्त्री मुक्ती (२) खरा तो एकची धर्म (३) आंतरजातीय विवाह यशापयश (४) माणसा माणसा कधी होशील माणूस... (५) ज्ञाती संस्था गुणदोष (६) आजचे सामाजिक जीवन (७) सामाजिक क्रांतीविषयी

माझ्या कल्पना (८) विविध धर्मातील विवाह पद्धती (९) नरेचि केला हीन किती नर (१०) स्त्री मुक्ती आणि हुंडाबंदी (११) स्त्री मुक्ती एकच पर्याय (१२) बदलत्या मनोभूमिका तिच्या, त्याच्या, व आपल्या (१३) हुंडा प्रतिबंध कायदा व अंमलबजावणी (१४) हुंडा प्रतिबंध कायद्याची ६० वर्षे आणि वर्तमान स्थिती.

प्रसार माध्यमांचे सहकार्य

चळवळीच्या जाणीव जागृतीच्या विविध उपक्रमांना योग्य वेळी योग्य रीतीने प्रसिद्ध देण्याची नितांत गरज असते. प्रसार माध्यमांचा मागील ५० वर्षांचा अनुभव संमिश्र आहे. अहवालाचे वर्ष पन्नासावे वर्ष असूनही चळवळीच्या एकाही उपक्रमाला प्रसार माध्यमांनी प्रसिद्धी दिली नाही. अपवाद होते फक्त दोन ज्यांनी ऑन लाईन प्रसिद्धी दिली. त्यात महत्वाचा उल्लेख 'न्यूज स्टोरी टूडे' या वेब पोर्टलचा करायला हवा. 'न्यूज स्टोरी टूडे' चे संपादक निवृत्त संचालक माहिती आणि प्रसारण विभाग श्री. देवेंद्र भुजबळ यांनी आपल्या सर्व उपक्रमांना अतिशय उत्तम आणि मोठी प्रसिद्धी दिली. त्यांचे हे वेब पोर्टल अनेक देशांमध्ये पाहिले व वाचले जाते. मागील वर्षी हुंडा प्रतिबंधक कायद्यावर एक लेख प्रसारित केला त्यावर अनेक वाचकांनी छोटे छोटे लेख लिहून उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. भुजबळ साहेब आपल्या युवा दिनाच्या कार्यक्रमाला प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होते. त्यांचे फार मोठे सहकार्य चळवळीला लाभले आहे. दुसरे नांव आहे 'अभूतपूर्व पार्ले'चा डिजिटल अंक! अभूतपूर्व पारलेचे संपादक श्री. अनिल हर्डीकर यांनी सुद्धा आपल्या स्पर्धांच्या परीपत्रकांना योग्य प्रसिद्धी देऊन मोलाचे सहकार्य केले आहे. तसेच भविष्यातही असे सहकार्य मिळेल याची खात्री आहे.

जनतेचे सहकार्य

संस्था करीत असलेल्या कार्याचा जनतेकडून गौरव होत असून, सर्व स्तरावर सक्रिय सहकार्य लाभत आहे. जनमताची शक्ती चळवळीच्या पाठीशी असल्यामुळे अपेक्षित बदल घडवून आणण्यात आणि भारतीय माता भगिनींचे कष्ट, दुःख दूर करून त्यांना सुरक्षित जीवन देण्यात यश नक्कीच लाभेल अशी खात्री वाटते. समाज परिवर्तन धीम्या गतीने कां होईना घडत असल्याचे खालील प्रयत्नावरून दिसून येईल.

तरुणांना मार्गदर्शन करण्याच्या कार्यक्रमात आमच्या आवाहनाला तरुणांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला असून विशेष करून इंजिनियरिंग व मेडिकल कॉलेजमधील विद्यार्थ्यांनी हुंडा देणार नाही घेणार नाही अशी सामुदायिक प्रतिज्ञा उत्स्फूर्तपणे घेतली आहे.

विविध महाविद्यालयांच्या प्राचार्यांचे सक्रिय सहकार्य लाभले असून त्यांच्या विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण प्रगतिसाठी त्यांची तळमळ अभिमानास्पद व उपकारक आहे. या सर्व प्राचार्यांचे आम्ही ऋणी आहोत. असेच सहकार्य आम्हांस सदैव लाभेल असा विश्वास आहे.

संस्थेच्या प्रचार कार्याचे परिणाम उशीरा, पण दिसू लागले असून ज्या समाजात हुंडा या अनिष्ट प्रथेस प्रतिष्ठा प्राप्त झाली होती, त्याच समाजात जाहीर सभा घेऊन हुंडाविरोधी विचार मांडले जाऊ लागले आहेत. तसेच तरुणांनी सामूहिक प्रतिज्ञा घेऊन या दृष्ट रुढीस ठाम विरोध दर्शविला आहे. आपण असेच कार्य सातत्याने करीत राहिल्यास हुंडा या दृष्ट रुढीपासून समाजाची सुटका करू शकू असा विश्वास आहे.

ऋणनिर्देश आणि आभार

संस्थेचा ४९ वा अहवाल तसेच पारितोषिक प्राप्त लघुकथांचा संग्रह 'शलाका' आणि 'दामू .. साने गुरुजींचा धडपडणारा मुलगा' (आवृत्ती दुसरी) अशी चळवळीची दोन्ही प्रकाशने अतिशय देखणी झाली आहेत. त्यांचे छपाई काम इम्पेशन ग्राफिक्स या छापखान्याचे श्री. नितीन सोमण यांनी केले. त्यामुळे त्यांचे सहकार्य मोलाचे आहे. तसेच जाणीव जागृतीचे जे कार्यक्रम ऑनलाईन आणि प्रत्यक्ष झाले, ते आयोजित करण्यासाठी ज्या महाविद्यालयांनी व शैक्षणिक संस्थांनी बहुमोल सहकार्य केले त्यांचे आम्ही सदैवी ऋणी राहू. निहार ग्राफिक्सचे पूर्णिमा नार्वेकर व चंद्रसेन साळवी यांनी वार्षिक अहवालाचे डी.टी.पी. तसेच पेज सेटिंग करण्याचे काम करून सहकार्य केले. तसेच अहवालाचे वर्षी ज्या देणगीदारांनी संस्थेला आर्थिक सहाय्य केले, त्यांचे सुद्धा आम्ही आभारी आहोत. गेली ४० वर्षे चळवळीचा सारस्वत बँकेशी ग्राहक म्हणून तसेच एका संवेदनशील विषयावर कार्यरत सामाजिक संस्था या नात्याने घनिष्ट संबंध निर्माण झाले आहेत. अहवालाचे वर्षी सारस्वत बँकेचे अनुदान स्वरूपात आर्थिक सहाय्य लाभले आहे. संस्था सदैव या सर्वांची ऋणी राहिल.

जग कधीच तुमच्या स्वाभिमानाची पर्वा करत नाही. अभिमान बाळगण्याआधी स्वतःला सिध्द करून दाखवा.

- डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम

आपले सहकार्य

कोरोना महामारीमुळे झालेल्या लॉकडाऊन काळात महिलांवरचे अत्याचार विशेषतः कौटुंबिक हिंसाचाराच्या घटना फार मोठ्या प्रमाणात वाढल्या. त्या काळात बालविवाहाचे प्रमाण तसेच मुलींच्या इच्छेविरुद्ध लग्न लावून देण्याचे प्रमाण वाढले. ग्रामीण भागातच नाही तर शहरी व निमशहरी भागातही अशी बेकायदेशीर कृत्ये व गुन्हेगारीचे प्रकार वाढले आहेत. शासनाने ५० लोकांच्या उपस्थितीत लग्न समारंभाला दिलेली परवानगी अशा प्रवृत्तींच्या पालकांच्या पथ्यावर पडली. मुलीचं ओझं कमी करायला त्यांना ही सुवर्ण संधीच ठरली. लग्नाचा खर्च अचानक कमी झाल्याने अक्षरशः तीन चार दिवसात ठरवून लग्नं पार पाडली गेली. 'मुलगी शिकली प्रगती झाली' या घोषवाक्याचा फज्जा उडाला आहे. सुशिक्षित तरुण मुलींच्या आत्महत्यांचा आलेख भयावह परिस्थिती दर्शवतो आहे. मागील फक्त सहा महिन्यांच्या लॉ कडाऊन काळामध्ये ४७ वर्षांच्या प्रयत्नांवर पाणी फिरल्याचे भासत आहे. आता पुनश्च हरीओम म्हणत या दुष्ट प्रवृत्तींचा नायनाट करण्यासाठी पुन्हा एकदा दंड थोपटून सर्व शक्तीनिशी सुरुवात करण्याची नितांत गरज आहे.

मित्रांनो, विज्ञान तंत्रज्ञानाच्या या आधुनिक युगात समाजमनावरील धर्मप्रभाव आणि धर्माधता काही कमी होतांना दिसत नाही. याचा परिणाम फार गंभीर आहे. समाज सुधारणेचे, हुंड्यासारख्या दुष्टरुढी परंपरांना नष्ट करण्याचे विचार अडगळीत जात आहेत. अशा परिस्थितीत या चळवळीचे यश आपल्या सहकार्यावर अवलंबून आहे. हुंडा विरोधी चळवळ ही घराघरातून व्हावयास हवी. समाजातील हे दुखणे दूर करण्यासाठी सर्वांनी पुढे सरसावले पाहिजे. समाजातील परिस्थितीकडे डोळसपणे पाहून "मला काय त्याचे!" ही वृत्ति न अंगीकारता निकोप वातावरण निर्मितीसाठी जाणीवपूर्वक प्रयत्न करावयास हवेत. आपण स्वतः अशा अप्रवृत्तीपासून दूर राहिले पाहिजेच,

परंतु आपल्या मित्रपरिवारांचेही मतपरिवर्तन करावयास हवे. संस्थेच्या उपक्रमांस यथाशक्ति सहाय्य करावे. अंधपणाने चालीरीतीचा पाठपुरावा न करता अथवा धर्माच्या नावाखाली चालणाऱ्या अघोरी कृत्याला पाठिंबा न देता पुरोगामी व शास्त्रीय विचारसरणीचा अवलंब करावा. लोभी व स्वार्थी वृत्तीला तिलांजली दिली आणि माणुसकीशी नाते जोडले तर अनेक मानवनिर्मित समस्या नष्ट होतील. मित्रांनो, आम्ही फक्त आपल्या सदसद्विवेक बुद्धीला जागे करू इच्छितो. आपल्या हातून नक्कीच चांगले कार्य होईल.

धन्यवाद !

विलेपार्ले (पूर्व) मुंबई.

कार्यकारी मंडळाकरिता

१ मे २०२३.

आशा कुलकर्णी

महासचिव – हुंडाविरोधी चळवळ, मुंबई.

बलसागर भारत होवो ।

बलसागर भारत होवो
विश्वात शोभुनी राहो ॥ बलसागर ... ॥
हे कंकण करी बांधिले
जनसेवे जीवन दिधले
देशार्थ प्राण हे उरले
मी सिद्ध मरायाला हो ॥ बलसागर ... ॥
वैभवी देश चढवीन
स्वातंत्र्य त्यासि अर्पीन
हा तिमिर घोर संहारीन
या बंधू साहाय्याला हो ॥ बलसागर ... ॥
हातात हात घेऊन
हृदयास हृदय जोडून
ऐक्याचा मंत्र जपून

या कार्य करायाला हो ॥ बलसागर ... ॥
करी दिव्य पताका घेऊ
प्रिय भारतगीते गाऊ
विश्वास पराक्रम दावू
ही माय निजपदा लाहो ॥ बलसागर ... ॥
या उठा करू हो शर्थ
संपादू दिव्य पुरुषार्थ
हे जीवन ना तरी व्यर्थ
भाग्यसूर्य तळपत राहो ॥ बलसागर ... ॥
ही मुक्त माय होईल
वैभवे दिव्य शोभेल
जगतास शांती देईल
तो सोन्याचा दिन योवो ॥ बलसागर ... ॥

- साने गुरुजी

वाचक - अभिप्राय

हुंडाविरोधी चळवळीच्या महासचिव आशाताई कुलकर्णी यांनी मला पाच-सहा पुस्तकांचा एक संच भेट दिला, तेव्हा मी मोहलूनच गेले. पुस्तकांचा संच उघडताच क्षणातच “शलाका” या पुस्तकाने माझं लक्ष वेधून घेतलं. बुद्धिमान, स्वयंसिद्धा, करारी, निर्भय, कर्तृत्ववान, शक्तिशाली आणि कणखर अशा अनेक विशेषणांनी स्त्रीच्या स्वभावाचे कंगोरे मुखपृष्ठावर उलगडून दाखवले आहेत. शलाका म्हणजेच किरण किंवा छटा. मुखपृष्ठ मामा साहेबांचा नातू समीर बोंद्रे तसेच पणतू निहार पाटील यांनी अत्यंत चपखलपणे चितारले आहे. संपादक आशाताई असून चळवळीचे प्रेरणास्थान असलेल्या त्यांच्या परमपूज्य, आदरणीय वडिलांस अर्थात मामासाहेब कुलकर्णी यांच्या स्मृतीस त्यांनी हे पुस्तक अर्पण केले आहे. प्रस्तावना ज्येष्ठ साहित्यिक मधु मंगेश कर्णिक यांची असून परीक्षक माधवी कुंटे आणि गौरी कुलकर्णी यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले आहे.

आशाताईंना साहित्याची उत्तम जाण आहेच, तसेच हुंडा, स्त्रियांवरील अत्याचार, भ्रुणहत्या, क्रौर्य, गुन्हेगारी प्रवृत्ती अशा अनेक गोष्टी अगदी जवळून त्यांना न्याहाळता आल्यामुळे स्त्रियांचे विषय निबंध स्पर्धेला घेतलेले आहेत. सन २०१४, २०१६ आणि २०१९ मध्ये घेतलेल्या स्पर्धातून प्रथम क्रमांकाच्या कथा तसेच पुढील चार कथा अशा पारितोषिक प्राप्त एकूण १७ लघुकथांचा संग्रह पुस्तक रूपात प्रकाशित केला आहे. बहुतेक लेखिका नवोदित आहेत. विशेष म्हणजे हुंडाविरोधी चळवळ मुंबई, यांनी स्वतः प्रकाशित केलेले हे पहिलं १०७ पृष्ठांचे स्वतंत्र पुस्तक आणि त्यात दुग्ध शर्करा योग म्हणजे १ मे २०२२ रोजी हुंडाविरोधी चळवळ सुवर्ण वर्षात पदार्पण करित असताना हे पुस्तक प्रकाशित झाले आहे.

स्त्री, मग ती कोणत्याही वयाची असो तिला विविध प्रकारच्या संकटांना, दुर्धर प्रसंगांना तोंड देत सोसावं लागतं. निर्धारानं वाटचाल करावी लागते तर कधी आत्मनिर्भर व्हावं लागतं. आणि ह्याच त्यांच्या वेदना, खंत, दुःख, अवहेलना सर्व कथांतून व्यक्त झाल्या आहेत. सर्वच कथा वैविध्यपूर्ण व विचार करायला प्रवृत्त करणाऱ्या, पण मला सर्वात भावलेली कै. भि. द. उशीर यांची “माणुसकी एकची धर्म” ही कथा. आजच्या परिस्थितीत अगदी योग्य व समर्पक, खूप बोलकी, हृदयाला भिडणारी, शिकवण देणारी ही कथा वाचणाऱ्याचे आणि ऐकणाऱ्याचे हृदय पिळवटून टाकणारी, धर्माधतेवर मात करून मानवतेचा संदेश देणारी ही कथा. स्त्रीस्वातंत्र्य आणि धर्माधतेच्या पलीकडे नेणारा मानवतावाद या दोघांचा मिलाफ करणारे हे पुस्तक. ही कथा लिहिल्यानंतर श्री. भि. द. उशीर यांचा अकस्मात देहांत झाला ही गोष्ट मनाला चटका देऊन जाते. कथालेखक आणि सर्व कथालेखिकांचे कौतुकच ! वडिलांच्या पावलावर पाऊल टाकत आज आशाताई पन्नास वर्ष सतत काम करीत, समाजभान जपत, समाजाचे ऋण फेडत आहेत. त्यांच्या निस्वार्थी कार्याचे मनापासून कौतुक, अभिनंदन ! पुढील वाटचालीसाठी शुभेच्छा !

वासंती गोखले

जो नौजवान शादी के
लिए दहेजकी शर्त रखते है
वे अपनी शिक्षाको,
अपने देशको कलंकीत
करते है, नारीत्वका
अपमान करते है ।

जे युवक विवाह प्रसंगी
हुंड्याची मागणी करतात
ते आपल्या शिक्षणाला,
आपल्या राष्ट्राला,
कलंकित करतात,
स्त्रीत्वाचाही अपमान करतात.

- महात्मा गांधी

“हुंडा
घेणान्याशी
लव्ण करणार
नाही!”

हुंडाबंदी करणे तुमच्याच
हातात आहे.

ISSUED BY:

ANTI DOWRY MOVEMENT, BOMBAY, 4/50, Vishnu Prasad Society
Opp Shaan Theatre, Vile Parle (East), Bombay 400 057. Tel. 6345244.